ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

του

ΜΗΛΙΑΔΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Παπαναστασίου Ιωάννης

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Παπαναστασίου για την ολοκλήρωση αυτής της διπλωματικής εργασίας και την άριστη συνεργασία που είχαμε καθ' όλη την διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή……..……

Κεφάλαιο 1: Οικονομική Κρίση …….…….…….…..…..1

1.1 Ορισμός της κρίσης……..……..……..1

1.2 Τα αίτια της οικονομικής κρίσης……3

1.3 Η πρόσφατη κρίση στην Ελλάδα……..……..……5

1.4 Οι επιπτώσεις της κρίσης……8

Κεφάλαιο 2: Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα …….…….……..…13

2.1 Η ιστορική εξέλιξη του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος....13

2.2 Το τραπεζικό σύστημα στην κρίση……..18

2.3 Το τραπεζικό σύστημα των capital control……...……24

2.4 Το τραπεζικό σύστημα εν μέσω πανδημίας……27

Κεφάλαιο 3: Οι επιπτώσεις της πανδημίας……...30

3.1 Οι επιπτώσεις της πανδημίας παγκοσμίως……30

3.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα……...35

Κεφάλαιο 4: Εμπειρική Ανάλυση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος……39

4.1 Σκοπός……..……..39

4.2 Απόδοση και Μεταβλητότητα……40

4.2.1 Οι Αποδόσεις……..40

4.2.2 Οι Μεταβλητότητες……...44

4.2.3 Οι Αποδόσεις των τριών χρονικών περιόδων……..49

4.2.4 Οι Μεταβλητότητες των τριών χρονικών περιόδων...52

4.2.5 Μεταβλητότητα μεταξύ των τραπεζών……56

Κεφάλαιο 5……...…….……62

Γενικά Συμπεράσματα……..……..62

Βιβλιογραφία…….…….……..63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσει τι είναι η οικονομική κρίση, από που προέρχεται και τι επιπτώσεις έχει στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα. Θα γίνει ανάλυση των εννοιών αυτών και μια λεπτομερής ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων του Τραπεζικού Συστήματος και ειδικότερα των πέντε τραπεζικών ομίλων που αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος. Οι όμιλοι αυτοί είναι η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha Bank, η Eurobank και η Attica Bank. Τα τρία διαστήματα που θα αναλύσουμε είναι τα έτη 2010-2015,τα έτη 2016-2019 και τέλος τα έτη 2020-2021.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε κάποιες βασικές έννοιες που αφορούν την οικονομική κρίση. Θα γίνει αναφορά στα αίτια που σχετίζονται με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Τέλος θα καταγραφούν οι λόγοι που οδήγησαν στην οικονομική κρίση και πως η κρίση αυτή επηρέασε την πορεία της οικονομίας και του Τραπεζικού Συστήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρατίθενται πληροφορίες για την εξέλιξη του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος. Στην συνέχεια θα παρουσιαστεί η εικόνα των πέντε ομίλων (Εθνική, Πειραιώς, Eurobank, Alpha bank,Attica) κατά τα τρία διαστήματα 2010-2015,2016-2019 και 2020-2021, δηλαδή του διαστήματος προ capital control αλλά και πριν και μετά την εμφάνιση του COVID-19. Ενώ θα δούμε αναλυτικά και της επιπτώσεις της πανδημίας τόσο σε παγκόσμια όσο και σε εγχώρια κλίμακα.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε της επιπτώσεις του κορονοιού σε παγκόσμιο αλλά και σε εγχώριο επίπεδο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε. Συγκεκριμένα θα γίνει η ανάλυση των πέντε ομίλων σύμφωνα με τις ιστορικές τιμές κλεισίματος των μετοχών τους.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο διατυπώνονται τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την παρούσα εργασία.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 : Δημόσιο Χρέος- Ανάπτυξη- Έλλειμμα…….…..…..…..9

Πίνακας 2 : Ελληνικοί Τραπεζικοί Όμιλοι στο εξωτερικό…….….…...16

Πίνακας 3 : Δραστηριοποίηση Ελληνικών Τραπεζών στο εξωτερικό…….….....17

Πίνακας 4 : Εξαγορές και Συγχωνεύσεις στον Τραπεζικό Τομέα……...…18

Πίνακας 5 : Εξέλιξη Τραπεζικών Καταθέσεων……...…28

Πίνακας 6 : Στατιστικά των Αποδόσεων των Τραπεζών……...…..44

Πίνακας 7: Εκτίμηση μοντέλου GARCH (1,1)……..….45

Πίνακας 8: Αποδόσεις ALPHA BANK……...49

Πίνακας 9: Αποδόσεις ΕΤΕ…….50

Πίνακας 10: Αποδόσεις ATTICA BANK……50

Πίνακας 11: Αποδόσεις EUROBANK……51

Πίνακας 12: Αποδόσεις ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ……..51

Πίνακας 13: Έλεγχος Ισότητας Μέσης Τιμής…….52

Πίνακας 14: Επιλογή GARCH με το κριτήριο AIC…….54

Πίνακας 15: ALPHA BANK, Εκτίμηση μοντέλου GARCH……..54

Πίνακας 16: ΕΤΕ, Εκτίμηση μοντέλου GARCH……54

Πίνακας 17: ATTICA BANK, Εκτίμηση μοντέλου GARCH…….54

Πίνακας 18: EUROBANK, Εκτίμηση μοντέλου GARCH……..55

Πίνακας 19: PIRAEUS BANK, Εκτίμηση μοντέλου GARCH……...55

Πίνακας 20: Εκτίμηση μέσης τιμής της διακύμανσης…….55

Πίνακας 21: Εκτίμηση για ALPHA BANK…….57

Πίνακας 22: Εκτίμηση για ΕΤΕ……..…….57

Πίνακας 23: Εκτίμηση για ATTICA BANK……..……..57

Πίνακας 24: Εκτίμηση για EUROBANK……58

Πίνακας 25: Εκτίμηση για PIRAEUS BANK…….58

Πίνακας 26: Μέσες συσχετίσεις τραπεζικών αποδόσεων……...……60

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 : Καταθέσεις του Ιδιωτικού Τομέα…….25

Διάγραμμα 2 : Τα κόκκινα δάνεια των Ελληνικών Τραπεζών……..…….26

Διάγραμμα 3 : Συγκριτικό διάγραμμα τιμών μετοχών τραπεζών……..…….27

Διάγραμμα 4 : Ημερήσιος αριθμός κρουσμάτων COVID-19……..……..36

Διάγραμμα 5 : Αριθμός διασωληνωμένων της Ελλάδας……..……..….…...37

Διάγραμμα 6 : Αριθμός αποθανόντων της Ελλάδας……..……38

Διάγραμμα 7 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ALPHABANK 2010-2021…….…….40

Διάγραμμα 8 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ATTICA 2010-2021…….……...41

Διάγραμμα 9 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ΕΤΕ 2010-2021…….……..42

Διάγραμμα 10 : Ποσοστιαίες αποδόσεις EUROBANK 2010-2021……..…….……...42

Διάγραμμα 11 : Ποσοστιαίες αποδόσεις PIRAEUS 2010-2021…….……..…….43

Διάγραμμα 12: Διάγραμμα Μεταβλητότητας Alpha Bank……..…….……....46

Διάγραμμα 13 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Attica Bank…….……..46

Διάγραμμα 14 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Εθνικής Τράπεζας…….……...47

Διάγραμμα 15 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Eurobank…….…….47

Διάγραμμα 16 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Τράπεζας Πειραιώς…….…….48

Διάγραμμα 17: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 2010-2015……59

Διάγραμμα 18: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 2016-2019……59

Διάγραμμα 19: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 2020-2021……60

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Οικονομική Κρίση

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθεί ο ορισμός της οικονομικής κρίσης και πως αυτή γίνεται αντιληπτή από τον κόσμο. Θα γίνει αναφορά στην παρούσα οικονομική κρίση, τα βασικά της αίτια, τις επιπτώσεις της, καθώς επίσης και ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της κρίσης για την Ελλάδα.

1.1 Ορισμός της κρίσης

Η λέξη κρίση έχει ελληνική προέλευση και σήμανε μεταξύ άλλων τον διαχωρισμό τη διαφοροποίηση καθώς και την αξιολόγηση. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποίησε για να δείξει την απόφαση πρέπει να πάρει στην κορύφωση μιας τραγωδίας ένας ήρωας, από αυτή τη λέξη πέρασε και στις σύγχρονες επιστήμες κι άλλες γλώσσες η κρίση. Αν θα έπρεπε να αναφερθεί κάποιος στην οικονομία θα έλεγε κάποιος ότι ως οικονομική κρίση θα μπορούσε να οριστεί το φαινόμενο εκείνο κατά τη διάρκεια του οποίου μία οικονομία η Χημεία μείωση του συνόλου της δραστηριότητας η οποία είναι στους πολίτες. Η δραστηριότητα στην οποία αναφερόμαστε συμπεριλαμβάνει την απασχόληση τις επενδύσεις όλα τα βασικά μεγέθη της οικονομίας. (CAZAN&CUCOS, 2013)

Με άλλα λόγια θα μπορούσε κάποιος να αναφέρει ότι είναι μία περίοδος του οικονομικού κύκλου όπου οικονομία αντιμετωπίζει τις δυσκολίες για ένα σχετικά μακρύ χρονικό διάστημα, έχετε δηλαδή σε μία κατάσταση μείωση της δραστηριότητας που επηρεάζει Με δυσμενή τρόπο τόσο το κράτος όσο και τις επιχειρήσεις και τους πολίτες (Vargas-Hernández&Campos, 2022)

Ποια όμως θα μπορούσε να είναι μερικά από τα παραδείγματα κρίσεων; προφανώς μία αναλυτική αναφορά η εξιστόρηση των κρίσεων εξαγωγή του αντικειμένου της μελέτης, Υπάρχουν όμως κάποιες κρίσεις που θα μπορούσαν να αναφερθούν ως παραδείγματα χωρίς σαφώς ο κατάλογος τους να είναι εξαντλητικός.

Η κρίση της Τουλίπας

Ως πρώτο παράδειγμα θα μπορούσε κάποιος να φέρει την κρίση στα μέσα του 17ο αιώνα, την κρίση με τις ολλανδικές τουλίπες. Η κρίση αυτή έχει χαρακτηριστεί και ως "τουλιπομανια", και είναι μία από τις πιο γνωστές "φούσκες" όλων των εποχών.

Συνέβη το Φεβρουάριο του 1637 και παρότι δεν έχουμε ακριβή εξήγηση η κυρίαρχη υπόθεση είναι πώς σπεκουλαδόροι καις επενδύσεις πάνω στις τουλίπες οδήγησαν σε ακραίες τιμές τους βολβούς της, έχει μάλιστα υπολογιστεί πως οι τιμές από τις πιο σπάνιες από αυτές, μπορούσαν να φτάσουν έως και το εξαπλάσιο ενός μέσου μισθού της εποχής (MCCLURE&THOMAS,2017)

Κρίση του 1772-1773

Η κρίση του 1772-1773 είναι μία από τις λιγότερο γνωστές κρίσεις του 18ου αιώνα αλλά και ευρύτερα, έγινε μεταξύ δύο πολύ γνωστών γεγονότων, της κρίσης του 1763 η οποία ήταν κατεξοχήν μία τραπεζική κρίση και της οικονομικής αναστάτωσης που προκλήθηκε από τον Αμερικανικό πόλεμο της ανεξαρτησίας. Στην πραγματικότητα είναι σημαντική γιατί συνέβη κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης τραπεζών, χρηματοπιστωτικών ινστιτούτων της ίδιας παγκόσμιας οικονομίας (Kosmetatos,2018). Η γενική υπόθεση είναι πως διάφορες λονδρέζικες τράπεζες ήταν η αιτία για τη δημιουργία της κρίσης καθώς εκτιμάται πως είχαν απώλειες που έφτασαν τις £300,000 εξαιτίας κερδοσκοπικών αγορών που κάνανε σε μετοχές της εταιρείας ανατολικών Ινδιών (East India Company E.I.C.) η κατάρρευση της Τράπεζας προκάλεσε πανικό στο Λονδίνο και από αυτή προήλθε τόσο ένα από τα πρώτα bank runs όσο και μία μεγάλη κρίση ρευστότητας. Η έλλειψη εμπιστοσύνης που προκλήθηκε η μείωση του δανεισμού και η μεγάλη αναστάτωση στη χρηματαγορά οδήγησε στην εμβάθυνση της κρίσης οι συνέπειες της έγιναν αισθητές σε ολόκληρη την Ευρώπη από το Άμστερνταμ στο Αμβούργο και από την Αγία Πετρούπολη στη Στοκχόλμη και το Παρίσι, στο ίδιο το Ηνωμένο Βασίλειο σειρά τραπεζών χρεοκόπησε ενώ ιδιαίτερο πλήγμα γνωρίσει Σκωτία κατέρρευσε σχεδόν το σύνολο του τραπεζικού της τομέα.(Neal, 1990).

Κρίση του 1929

Μετά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ακολούθησα ένα σχεδόν "ξέφρενο γλέντι" παραγωγής, κατανάλωσης και αισιοδοξίας. Ήταν η περίοδος που έμεινε γνωστή ως Roaring Twenties. Η περίοδος αυτή θα έρθεις στο τέλος της του 1929. Μετά από μία μεγάλη περίοδο όπου και το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης - κοντά στο πνεύμα της εποχής- γνώρισε εκρηκτική άνοδο, ο βιομηχανικός δείκτης μέσα σε μία οκταετία είχε εξαπλασιαστεί και πολύ δήλωναν αισιόδοξοι ότι "οι τραπεζικές μετοχές είχαν φτάσει σε κάτι που έμοιαζε με ένα μόνιμο υψηλό". Στα τέλη του Οκτώβρη, ξεκινούσε μια

εβδομάδα "μαύρων ημερών. Την Πέμπτη 24 Οκτωβρίου ήταν η μεγαλύτερη πώληση μετοχών στην αμερικάνικη ιστορία, την Δευτέρα 28 Οκτωβρίου 1929 η φούσκα έσκασε με κρότο. Εκείνη τη μέρα ο Dow Jones έχασε σχεδόν 13 μονάδες, την επόμενη θα είχαν άλλες 12. Μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου θα είχε πέσει κατά 50%, ενώ έως το καλοκαίρι του 1932 θα έχει χαθεί το 89% υψηλότερο σημείο που έχει φτάσει, θα χρειαζόταν 22 ολόκληρα χρόνια για να ξαναφτάσει στα προ κρίσης επίπεδα (FRH,χχ)

1.2 Τα αίτια της οικονομικής κρίσης

Ακόμα και σήμερα η ελληνική κρίση και τα αίτια της προσεγγίζονται από πολλές διαφορετικές οπτικές γωνίες, οι οποίες αναπόφευκτα δίνουν μεγαλύτερη σημασία σε κάποια αιτία. Υπάρχουν προσεγγίσεις που προσπαθούν να εστιάσουν αποκλειστικά σε μακροοικονομικά μεγέθη όπως το χρέος, άλλες που είναι πιο πολιτικές και άλλες πού εστιάζουν σε ανισορροπίες και δομικά προβλήματα τόσο στην Ελληνική οικονομία όσο και στην αρχιτεκτονική του ευρώ.

Η Ελλάδα από την είσοδο της ακόμα στην ΕΟΚ ήταν φανερό πώς ήταν δύσκολο να ανταγωνιστεί και να ευημερήσει χωρίς μεταρρυθμίσεις. Μυριάδες περιορισμοί είχαν τεθεί στην επιχειρηματικότητα και το ελεύθερο εμπόριο πηγαίνοντας πίσω στο 1949. Αυτοί οι περιορισμοί δυσκολεύω φανερά τις ελληνικές εταιρείες να αναπτυχθούν, να υιοθετήσουν νέες τεχνολογίες και να μεταβληθούν σε μεγάλου βεληνεκούς εξαγωγής με την εξαίρεση της Ναυτιλίας η οποία υπόκειται σε διαφορετικούς κανόνες λόγω της διεθνοποιημένης φύσης της (IOANNIDES&PISSARIDES, 2015).

Αναπτύχθηκε επίσης μία ρητορική η οποία μετέτρεπε την Ελλάδα σε μία ειδική περίπτωση εντός της ευρωζώνης. Ρητορική που πολλές φορές αναπαράχθηκε και από την Ελληνική Κυβέρνηση στην προσπάθεια που εκείνη έκανε να παραμείνει εκτός προγραμμάτων βοήθειας, χαρακτηριστικά ο τότε Έλληνας Πρωθυπουργός είχε αναφέρει στο Νταβός ότι " το πρόβλημα είναι ελληνικό και εμείς οι Έλληνες έχουμε την ευθύνη να τακτοποιήσουμε το σπίτι μας". Αυτή η διάγνωση του προβλήματος ως μιας οικονομίας που θα μπορούσε να περιγραφεί σαν rent-seeking, ακόμα και στο βαθμό που περιέχει κομμάτια αλήθειας, οδήγησε σε στερεοτυπικές αντιδράσεις από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους (Markantonatou, 2013).

Σε Δημοσιονομικό επίπεδο, η Ελλάδα για μία μακρά περίοδο από το τέλος του εμφυλίου έως και τη δεκαετία του 70 είχε μία από τις πιο εντυπωσιακές μακροοικονομικές επιδόσεις στον κόσμο, την περίοδο εκείνη το σοκ της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης ήταν τεράστιο για τη χώρα (Alogoskoufis, 2012). Μέχρι και τη δεκαετία του 70 η Ελλάδα ουσιαστικά επέτρεπε ελλείμματα μόνο στον τομέα του προγράμματος Δημοσίων επενδύσεων. Με την εγκατάλειψη αυτής της πολιτικής το χρέος εκτινάχθηκε από 20% του ΑΕΠ στις αρχές του 80 ,σχεδόν στο 100% μία δεκαετία αργότερα για να σταθεροποιηθεί εκεί μέσα από συνεχόμενα πακέτα πολιτικών σταθερότητας. Περίπου σε αυτό το ποσοστό ήταν όταν ξέσπασε η Διεθνής οικονομική κρίση (Alogoskoufis, 2012).

Σύντομα το χρέος θα πλησίαζε το 115% και το έλλειμμα το 15%. Η συμβατική άποψη υποστηρίζει ότι αυτός ήταν ο κύριος λόγος της αναγκαστικής προσφυγής στο μηχανισμό σταθερότητας, αξίζει όμως να σημειωθεί πως παρότι ένα τέτοιο επιχείρημα θα μπορούσε να εξηγήσει ικανοποιητικά την προσφυγή της Ελλάδας και της Πορτογαλίας στο μηχανισμό αυτό, το παράδειγμα της Ιρλανδίας και της Ισπανίας υποδεικνύουν τα επεξηγηματικά όρια επιχειρήματος αυτού. Προφανώς λοιπόν θα πρέπει να αναζητηθούν και επιπλέον αιτία Πού να λειτουργήσουν ερμηνευτικά και για την Ελληνική περίπτωση Χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι μεγάλη ανισορροπία των δημοσιονομικών μεγεθών χάνει την αξία της ως παράγοντας, αντίθετα θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί συνδυαστικά με την ύπαρξη εξωτερικών ανισοτήτων όπως η ύπαρξη εμπορικών ελλειμμάτων (Galenianos, 2015).

Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι μία σειρά άλλων παραγόντων οδήγησαν σε αυτό που ονομάζουμε Ελληνική κρίση, ανάμεσα σε αυτούς αναφέρονται γενική μείωση δανεισμού ως επακόλουθο της κρίσης εμπιστοσύνης που υπήρξε από την κρίση του 2007, πού τότε έβαλε σε ερωτηματικό την βιωσιμότητα του χρέους αρκετό χώρο του οασε, εξάλλου η κρίση όπως ο Bernanke αργότερα θα εξομολογούνταν με ειλικρίνεια *"ως ακαδημαϊκός με ειδίκευση στην μεγάλη κρίση του '29, ειλικρινά πιστεύω ότι ο Σεπτέμβριος και Οκτώβριος του 2008 ήταν η χειρότερη κρίση στην παγκόσμια οικονομία συμπεριλαμβανομένης και της κρίσης του '29"* (Manolakos, 2018).

Φαίνεται όμως ως αιτίες για τον τρόπο εκδήλωση της κρίσης μπορούν να αναζητηθούν και στην ιδιαιτερότητα της αρχιτεκτονικής του ευρώ. Πρώτα από όλα η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα δεν ήταν μία κλασικού τύπου κεντρική τράπεζα, δεν μπορούσε λοιπόν να λειτουργήσει όσο δανειστείς "εσχάτου καταφυγίου" (last resort lender), αντίθετα κάτι τέτοιο απαγορευόταν έτσι τα κράτη ουσιαστικά δανειζόταν με

τον ίδιο μηχανισμό που θα χρησιμοποιούσαν αν δανείζονταν σε ξένο χρήμα. Ο μόνος τρόπος που θα μπορούσε η ΕΚΤ να χρησιμοποιήσει ήταν οι αγορές ομολόγων στην δευτερογενή αγορά (Manolakos, 2018). Ταυτόχρονα δεν πρέπει να λησμονούμε το οριακό αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων που έγιναν στη Χώρα από την είσοδο της στο ευρώ. Σε όποιο επίπεδο κι αν εξετάσουμε τις πολιτικές εκείνης της περιόδου είτε αυτό είναι το επίπεδο προώθησης της διαφάνειας, καταπολέμησης της γραφειοκρατίας, στοχευμένων ιδιωτικοποιήσεων, αποτελεσματικότητας της διοίκησης τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά , γενική πολιτική κοινωνική συναίνεση που φαινόταν να είχε επιτευχθεί για την είσοδο στο ευρώ είχε χάσει τη δυναμική της αλλά και την πειστικότητα της (Manolakos, 2018).

1.3 Η πρόσφατη κρίση στην Ελλάδα

Στα τέλη του 2009 ήταν πλέον φανερό ότι η κατάσταση στην Ελληνική οικονομία ήταν εξαιρετικά προβληματική. Πολλά μέτρα συζητούνται και αρκετά πλέγματα από αυτά άρχισε να λαμβάνονται. Στα τέλη Ιανουαρίου του 2010 ένα πακέτο μέτρων λιτότητας πάρθηκε από την κυβέρνηση, πολύ φθηνό ακολουθούσε και ένα δεύτερο παρόλα αυτά στις 3 Μαΐου 2010 η Ελλάδα αναγκάστηκε να προσφύγει στο μηχανισμό στήριξης. Η εποχή των μνημονίων είχε ξεκινήσει, Πολύ σύντομα σχηματίστηκε μία ομάδα εκπροσώπων της ευρωπαϊκής επιτροπής, της ΕΚΤ και του Διεθνούς νομισματικού ταμείου, η οποία έμεινε στην ιστορία ως τρόικα. Στόχος της ομάδας αυτής ήταν η αξιολόγηση της εφαρμογής των συμφωνηθέντων προγραμμάτων που συνόδευαν τη δανειακή σύμβαση. Το καλοκαίρι του 2011 ψηφίστηκε από τη Βουλή το το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015", ενώ τον Οκτώβριο του ίδιου έτους σε έκτακτη Σύνοδο αποφασίστηκε ένα πρόσθετο πακέτο βοήθειας προς την Ελλάδα συνοδευόμενο από κούρεμα του ελληνικού χρέους και αναδιάρθρωση του χρονοδιαγράμματος πληρωμών. Προβλέφθηκε επίσης η δημιουργία μηχανισμών μονιμότερες εποπτείας της χώρας καθώς και η ανακεφαλαιοποίηση Ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Στην πραγματικότητα εσένα πιο τεχνικό επίπεδο το πρώτο μνημόνιο, όπως επικράτησε να λέγεται το μνημόνιο συνεννόησης απαρτιζόταν από τρία έγγραφα: α) το «Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής» (Memorandum of Economic και Financial Policies) , β) το «Μνημόνιο για τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής» (Memorandum of Understanding on Specific

Economic Policy Conditionality) και γ) το «Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης» (Technical Memorandum of Understanding). Το πρώτο καθόριζε τα μέτρα χρηματοπιστωτικού διαρθρωτικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα που υποχρεούνταν η χώρα να πάρει για να επιτευχθεί ο στόχος της δημοσιονομικής προσαρμογής. Στο δεύτερο υπήρχε μία εξειδικευμένη και πιο λεπτομερής Περιγραφή και καταγραφή των μέτρων καθώς και των χρονοδιαγραμμάτων μέσα στα οποία θα έπρεπε να υλοποιηθούν (αυτό που επικράτησε στο δημόσιο λόγο να αναφέρετε ως milestones). Το τρίτο καθόριζε την ίδια την αξιολόγηση τα ποσοτικά κριτήρια απόδοση των μέτρων και αλλά τεχνικά χαρακτηριστικά (τα μέτρα ενσωματώθηκαν στον νόμο 3845/2010 από όπου και αντλήθηκαν τα στοιχεία)

Το δεύτερο μνημόνιο ακολούθησε τις αποφάσεις αναδιαρθρώσεις το Ελληνικού χρέους που αναφέρθηκαν και ψηφίστηκε από την Ελληνική πλευρά το Φεβρουάριο του 2012. Η στρατηγική και τα ζητούμενα παρέμειναν σταθερά ενώ προστέθηκαν πόροι ύψους περίπου 165 δισεκατομμυρίων (συμπεριλαμβανομένων όσων δεν είχαν ήδη εκταμιευτεί από το πρώτο πρόγραμμα). Η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους έγινε μέσα το «κούρεμα» και την αναδιάρθρωση των ιδιωτικών δανείων (PSI), όπου και ανταλλάχθηκαν περίπου 197δισ. ευρώ, δηλαδή το 95,7% του χρέους (τα μέτρα και η νέα σύμβαση ενσωματώθηκαν στον Ν.4046/2012, ΦΕΚ Α΄28/2012). Μεταξύ των μέτρων που αποφασίστηκαν και είναι ενδεικτικά της λογικής αλλά και των συνεπειών πού αυτά θα μπορούσα να έχω (μέτρα που ενσωματώνονται στον προαναφερθέντα νόμο από όπου καλούνται τα στοιχεία) είναι τα εξής:

- μείωση, κατά 22%, του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού
- οι ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας, αντικαθιστούν τις κλαδικές,
- άρση της μονιμότητας, σε ΔΕΚΟ
- αύξηση των αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα,
- πλήρες άνοιγμα τουλάχιστον είκοσι κλειστών επαγγελμάτων,
- κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.
- κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα εκ των οποίων 15.000 εντός του 2012
- περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους
- αύξηση τιμής εισιτηρίου στις Αστικές Συγκοινωνίες

Μετά την αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα, τον Ιανουάριο του 2015, ακολούθησε ένα εξάμηνο μιας ιδιότυπης συγκρουσιακής διαπραγματεύσεις με τους δανειστές. Η κορύφωση της ήρθε με την εκπνοή της προθεσμίας της 30ης Ιουνίου 2015 για την υπογραφή νέα συμφωνίας, το κλείσιμο των τραπεζών που ακολούθησε, το δημοψήφισμα του Ιουλίου και τελικώς μία νέα συμφωνία το λεγόμενο τρίτο μνημόνιο που ψηφίστηκε με ευρεία πλειοψηφία τον Αύγουστο του 2019. Εδώ περιλαμβανόταν μία εκ νέου ανακεφαλαίωση των ελληνικών τραπεζών καθώς και επιπλέον κεφαλαία για την χώρα.

Η κομισιόν (European Commission, 2015) ουσιαστικά θέτει τέσσερις στόχους. Ο πρώτος ήταν η αποκατάσταση της βιωσιμότητας σε δημοσιονομικό επίπεδο με πρωτογενή πλεονάσματα που θα έφταναν έως κατά 3,5% του ΑΕΠ. Ο δεύτερος ήταν η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, ως τρίτο στόχο περιέγραφα τη μεταρρύθμιση του Κράτους την αποκομματικοποίηση του και τη θεσμική του ενίσχυση ιδιαίτερο των αρχών για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Τέλος με αυτό το στόχο περιέγραφαν τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και προϊόντων που σε συνδυασμό με ένα εκτεταμένο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων θα στόχευαν στην αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας στην επίτευξη ανάπτυξης και την προσέλκυση επενδύσεων.

Το πακέτο δημοσιονομικών μέτρων πού η Ελλάδα υιοθέτησε με το τρίτο μνημόνιο περιλάμβαναν κυρίως την αναμόρφωση του συνταξιοδοτικού στο όποιο μπορεί κάποιος να συμπεριλάβει κάποιος την μείωση του εφάπαξ των δημοσίων υπαλλήλων την κατάργηση του ΕΚΑΣ την μείωση της κατώτατης σύνταξης καθώς και των αναπηρικών συντάξεων. Αποφασίστηκε επίσης η αύξηση του φόρου εισοδήματος των νομικών προσώπων των αγροτών της προκαταβολής φόρου η αύξηση του ΦΠΑ καθώς και αύξησης της εισφοράς για υγειονομική περίθαλψη (οι προβλέψεις αυτές περιλαμβάνονται στους νόμους που ψηφίστηκαν την αμέσως επόμενη περίοδο Από την υπογραφή του τρίτου μνημονίου και πιο συγκεκριμένα είναι ο Νόμος 4336/2015, Νόμος 4387/2016,Νόμος 4389/2016 από όπου και αντλήθηκαν αυτά τα στοιχεία).

Ειδικά για τις αλλαγές στον Δημόσιο τομέα εκείνης της περιόδου έχει ασκηθεί μια κριτική, η οποία θεωρούμε ότι αντανακλά ευρύτερα και περιγράφει εν πολλοίς τα όρια των μεταρρυθμίσεων, τον χαρακτήρα που τελικά προσέλαβαν αλλά και το βάθος στο οποίο αντιμετώπιζαν τα προβλήματα, υποστηρίχθηκε πως παρότι υπήρχαν πολλές νομοθετικές παρεμβάσεις, πολλές πρωτοβουλίες ουσιαστικά έγιναν εξαιτίας των μνημονίων και θα μπορούσε κάποιος να περιγράψει ένα κατακλυσμό ρυθμίσεων, μία

νομοθετική παραγωγή που πολλές φορές ήταν προβληματικής ποιότητας και επιβάρυνε μία ήδη κακή κατάσταση νομοθεσίας ενώ άλλες ήταν χωρίς επαρκή μελέτη και τεκμηρίωση ή και με ελλιπή προετοιμασία (Σπανού, 2018).

Αυτή η μεταρρυθμιστική υπερδραστηριότητα κατέληξε να είναι ασυνεχής, ανολοκλήρωτη, αλληλοαναιρούμενες και με τους ίδιους δισταγμούς που το νομοθετικό σώμα είχε δείξει στο παρελθόν. Θα μπορούσε κάποιος να υποστηρίξει ότι πολλές νομοθετικές παρεμβάσεις μεταρρυθμιστικού χαρακτήρα εστίασαν στα συμπτώματα και όχι στις αιτίες. Οι συγχωνεύσεις έγιναν τότε, ενώ η αποτελεσματικότητα ουδέποτε μετατράπηκε σε μετρήσιμο μέγεθος. «Είναι επομένως δύσκολο να διαπιστωθεί μια συνεκτική αντίληψη για τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις. Πέραν της κυρίαρχης δημοσιονομικής προτεραιότητας, πολλές αλλαγές ανταποκρίνονται σε ευκαιριακές ή συγκυριακές επιλογές, περισσότερο ή λιγότερο πραγματιστικές. Έτσι, πολλές φορές αντί να αντιμετωπιστούν προϋπάρχοντα προβλήματα (π.χ. συντονισμού) αυτά επιτείνονται ενώ οι επικαλύψεις και ασάφειες αυξάνονται» (Σπανού, 2018)

1.4 Οι επιπτώσεις της κρίσης

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να μελετήσει κάποιος τις επιπτώσεις της περιόδου του μνημονίου στην Ελλάδα, αρκετές από αυτές τις τις επιπτώσεις ειδικά σε ευαίσθητους τομείς θα Πρέπει κάποιος να τους περιγράψει. Για να μπορέσει όμως μία περιγραφή να αποτυπώσει στο πλαίσιο της πραγματικότητας, θα πρέπει, το πλαίσιο αυτό να περιγράφει έστω σε αδρές γραμμές. Οικονομική κρίση στην Ελλάδα ξεκίνησα πίσω στο 2008, ενώ ξεκίνησε να γίνεται πραγματικά αντιληπτή από τους πολίτες από το 2009. Η περίοδος των μνημονίων συνοδεύτηκε από μία σειρά προβλημάτων στην Ελληνική οικονομία (για τα οποία δεν ήταν προφανώς πρωταρχική αιτία το μνημόνιο). Υπήρξε μία μακρά περίοδος υφέσεις, απώλειες θέσεων εργασίας, απώλειας εισοδήματος (Πίνακας 1).

Πίνακας 1 : Δημόσιο Χρέος-Ανάπτυξη- Έλλειμμα

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Δημόσιο χρέος σε δις ευρώ	299.7	329.5	355.7	304.7	319.2	317.1	321.3	314.9	317.4	334.5
Ποσοστό του ΑΕΠ (%)	126.8	146.0	171.4	156.9	175.1	177.1	176.9	178.5	176.1	181.1
Ανάπτυξη (%)	−4.2	−4.9	−7.1	−6.0	-4.2	0.6	-0.2	-0.05	1.5	1.9
Έλλειμμα (% ΑΕΠ)	15.6	10.7	9.4	6.8	5.5	4.6	0.7	0.5	0.8	4.4

Πηγή : ΕΛΣΤΑΤ

Σε Κοινωνικό επίπεδο θα πρέπει να αναφέρουμε ότι την περίοδο των μνημονίων και συγκεκριμένα από την αρχή της κρίσης το 2009 έως και το 2016 το ποσοστό των ατόμων πού βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε από 27,6% σε 35,6 ενώ η ανισότητα εμφανίζεται να έχει πολλά και διαφορετικά πρόσωπα πιο ευάλωτες είναι οι γυναίκες οι νεότεροι στην ηλικία. Παρά τις περικοπές στις συντάξεις ηλικίες πάνω από τα 55 έχουν μικρότερη αύξηση στην πιθανότητα φτώχειας κοινωνικό αποκλεισμό μπορεί να ερμηνευτεί με ένα διπλό τρόπο με τον πρώτο να είναι η αυξημένη πολιτική βαρύτητας της ομάδας και τον δεύτερο η αδυναμία του Κράτους μας να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των μεταβιβαστικών πληρωμών (πλην των συντάξεων) στη μείωση της σχετικής φτώχειας , μία αναποτελεσματικότητα του που είναι σχεδόν σταθερή εδώ και πολλά χρόνια (Μανωλάκος & Δρέττα,2018).

Χαρακτηριστικό των ιδιαίτερων δυσκολιών της περιόδου είναι το πολύ υψηλό ποσοστό ανεργίας που υπήρξε. Ακόμα και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο ο αριθμός των ανέργων είχε φτάσει στην κορύφωση του το 2013 στο 10,8% δηλαδή περίπου 26 εκατομμύρια άνθρωποι έναντι του 7% του 2008 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).. Και ενώ φαίνεται η πορεία των δεικτών ανεργίας των χωρών που υπέγραψαν μνημόνιο να ακολουθεί αντίστοιχη πορεία αυτό δεν σημαίνει ότι το βάθος της ήταν το ίδιο. Είναι χαρακτηριστικό πως η Ελλάδα κατέληξε να έχει υπερδιπλάσια ανεργία σε σχέση με την Ιρλανδία και με έναν πολύ διαφορετικό κύκλο κλιμάκωσης και αποκλιμάκωσης. Ειδικότερα αξιοσημείωτο είναι πως η μακροχρόνια ανεργία ως προς το σύνολο του

πληθυσμού έχει αυξηθεί, αλλά και ότι στους νέους το πρόβλημα ήταν εκρηκτικό και συνέτεινε καθοριστικά στην αύξηση της μετανάστευσης (Leschke et al, 2012).

Άξιζε όμως να διερευνηθούν και ορισμένες άλλες από τις επιπτώσεις της περιόδου αυτής, πιο συγκεκριμένα πιστεύουμε ότι δύο δημόσια αγαθά χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης, η υγεία και η παιδεία.

θα πρέπει γενικά να σημειώσουμε ότι κάθε οικονομική κρίση η οποία επιφέρει αύξηση της ανεργίας και Μείωση των εισοδημάτων δημιουργεί ένα αίσθημα άγχος σε σχέση με την ίδια την εργασία και την ανασφάλεια σε αυτή(Bethune,1997). Τέτοιοι παράγοντες μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένα προβλήματα και να επιδράσουν με τρόπο εξαιρετικά αρνητικό στη ζωή ενός ατόμου ταυτόχρονα αυξάνεται ο κίνδυνος κατάθλιψη εθισμού και εξάρτησης από ουσίες όπως το αλκοόλ ή ο καπνός ενώ φτώχεια συνδέεται και με κατανάλωση τροφών με εξαιρετικά χαμηλή διατροφική αξία υψηλούς τεχνικούς δείκτες ουσιαστικά Η φτώχεια συσχετίζεται θετικά με την παχυσαρκία (Stuckler, et al, 2009).

Εδώ θα πρέπει να υπογραμμιστεί πόση ανεργία μπορεί να έχει δυσχερής συνέπειες για ένα άτομο σε αρκετά επίπεδα, από την περιθωριοποίηση του icon δημιουργία αντικοινωνικής συμπεριφοράς (συμπεριλαμβανομένου της επιθετικότητας ή ακόμα και της άσκησης βίας) έως τη μείωση της πρόσληψης και περίθαλψης στον τομέα της υγείας. Πολλοί άνεργοι αδύνατον γενικά να έχουνε πρόσβαση στα συστήματα υγείας κινδυνεύοντας έτσι με πρόωρο θάνατο και αυξημένη νοσηρότητα (Bartley,1997)

Οι συνέπειες στα υγειονομικά συστήματα των χωρών που βρίσκονται σε παρατεταμένη οικονομική κρίση έχουν πολλαπλώς διαρρύθμιση και τεκμηριωθεί, χρήσιμο θα ήταν να στρέψει κάποιος την προσευχή του σε άλλους δείκτες υγείας με μικρότερη διερεύνηση ως τώρα, αλλά, με εξίσου μεγάλο βαθμό επιρροής στη ζωή και την κοινωνική λειτουργία ενός ατόμου, στην ψυχική υγεία δηλαδή και πώς αυτή επηρεάζει και μέσα στην κρίση. Ειδικής αναφοράς αξίζει η έρευνα πού έγινε από το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας κιούπια προσπαθούσε να διερευνήσει την ύπαρξη μη συσχετίσεις ανάμεσα σε μεταβλητές κοινωνικό-οικονομικού χαρακτήρα και σε μείζονα καταθλιπτικά επεισόδια ή αγχώδεις διαταραχές. Αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι ήδη από το 2011 είχε υπάρξει αύξηση σε ποσοστό έως 36% στα άτομα με αυτοκτονικό ιδεασμό. Επιπλέον μέσα στην κρίση αυξήθηκε κατά περίπου 120% η παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας. Είναι εξάλλου γνωστό ότι ο τρόπος εκδήλωσης αυτής της συμπτωματολογίας διαφέρει

και με βάση του γεωγραφικού παράγοντα αλλά και με βάση παράγοντες όπως η ηλικία η το εκπαιδευτικό επίπεδο (Σουλιώτης et al, 2018).

Ενώ και μία σειρά προγραμμάτων που αφορούσαν ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες γνώρισαν περικοπή του προϋπολογισμού τους. Αυτός είναι ο λόγος που οδήγησε σε μία αύξηση -για παράδειγμα- των νέων μολύνσεων με τον ιό HIV / AIDS, κυρίως από χρήστες ενδοφλέβιων ουσιών ενώ υπήρξαν και περικοπές σε προγράμματα χορήγησης δωρεάν συριγγίων σε τοξικοεξαρτημένους, street work κ.λπ. (Ifanti et al 2013)

Ένας ακόμα τομέας που έχει ενδιαφέρον να σκιαγραφηθεί η επιρροή της κρίσης πάνω του, είναι ο τομέας της παιδείας. Στο παρελθόν η παιδιά χρησιμοποιήθηκε ευρέως ως ένας από τους κύριους άξονες μέσα από τους οποίους η ελληνική κοινωνία όχι απλά αναδείκνυε ή δημιουργούσε ένα εργατικό δυναμικό το οποίο είχε την ικανότητα να προσφέρει υψηλότερη προστιθέμενη αξία, αλλά ήταν ο κύριος μοχλός μέσα από τον οποίο επιτυγχάνονταν η ενδογενεακή κοινωνική κινητικότητα. Η καθοριστική σημασία που έχει εκπαίδευση στην κοινωνική κινητικότητα έχει από καιρό επισημανθεί , ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για την ανοδική κινητικότητα της οποίας είναι η κυρία οδός (Κασιμάτη, 1980). Για τον λόγο αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικές οι μεταβολές στο εκπαιδευτικό σύστημα, στην πραγματικότητα επηρεάζουν από τη μία πλευρά τους εκπαιδευτικούς τους εργαζόμενους αλλά από την άλλη ο αντίκτυπος τους είναι πολύ ευρύτερος. Αφορά τους νέους ανθρώπους, τις ευκαιρίες να αναπτυχθούν αλλά και να υπερβούν την τάξη στην οποία έτυχε να γεννηθούν. Θα μπορούσε κάποιος να παρατηρήσει πως η εκπαίδευση, πέραν των άλλων, ουσιαστικά στο χέρι στο να συμβάλλει καθοριστικά ώστε το άτομο να αποκτήσει βάσει των δυνατοτήτων του το καλύτερο δυνατό επάγγελμα στην αγορά εργασίας και να διασφαλίσει ότι θα υπάρχουν ικανότητες και προσόντα διαθέσιμα για να επιτευχθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η παραγωγική διαδικασία (Heath,1981).

Μέσα στην περίοδο της κρίσης παρατηρήθηκε η μείωση των χρηματοδοτήσεων στον τομέα της εκπαίδευσης, η μείωση άγγιξε όλες τις βαθμίδες και αφορούσε τόσο το μισθολογικό κόστος - κάτι που συνέβη ευρύτερα στο δημόσιο τομέα- όσο και το λειτουργικό κόστος (Γιαλούρη. 2018). Ενώ αρκετά σχολεία έκλεισαν ή μειώθηκαν πάρα πολύ οι τάξεις κάτι που μπορεί να ερμηνευτεί τόσα με οικονομικά όσο κάνει δημογραφικά κριτήρια . Την ίδια ώρα σειρά νομοσχεδίων που αφορούσαν την εκπαίδευση επιχειρούσαν να αναδιαρθρώσουν όλες τις βαθμίδες της, διακηρυγμένος στόχος των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων όλων των κυβερνήσεων της περιόδου ήταν

η βελτίωση του εκπαιδευτικού αποτελέσματος μέσα από μία λογική που έφερνε τον μαθητή ή τον φοιτητή στο επίκεντρο. Η αλήθεια όμως φαίνεται να απέχει αρκετά Από τις διακηρύξεις αυτές, ο το 2015 στο πλαίσιο του προγράμματος αξιολόγησης μαθητών PISA , ι Έλληνες μαθητές καταλάμβαναν την 43η θέση στις Φυσικές Επιστήμες και στα Μαθηματικά, ενώ στην κατανόηση κειμένου την 41η. Αυτή η επίδοση μας τοποθετεί χαμηλότερα από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, με στατιστικά σημαντική διαφορά, κάτι που συμβαίνει διαρκώς από το 2000 (Μανωλάκος, 2018).

Στην πραγματικότητα λοιπόν βλέπουμε να συνεχίζεται η υποβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας , είναι μία μακροχρόνια καθοδική πορεία φανερώνει δομικά προβλήματα της Ελληνικής πολιτείας αποκαλύπτει την δυσκολία σύγκρουσης και επηρεάζει καθοριστικά τις ευκαιρίες των νεότερων ανθρώπων. Ενώ λοιπόν δεν μπορεί να αποδοθεί στην οικονομική κρίση καθαυτή, αυτή συνέτεινε στην επιδείνωση των δεικτών ενώ ταυτόχρονα οι παρεμβάσεις ουσιαστικά δεν είχαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Εάν κάποιος θα ήθελε ένα γενικό συμπέρασμα, αυτό σίγουρα θα μπορούσε να περιλαμβάνει τα στοιχεία Γενικής υποβάθμισης της ποιότητας ζωής Ελλήνων πολιτών κατά τη διάρκεια της κρίσης. Το διαθέσιμο εισόδημα μειώθηκε, η ανεργία αυξήθηκε, ένας μεγάλος αριθμός συμπολιτών μας μετανάστευσε, το επίπεδο των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών σε κρίσιμους τομείς όπως η υγεία και η παιδεία χειροτέρεψε, ενώ και αρκετές από τις μεταρρυθμίσεις που εμφανίστηκαν - και σε μεγάλο βαθμό ήταν- ως αναγκαίες είτε έμειναν ανολοκλήρωτες είτε δεν έφτασαν στο απαιτούμενο βάθος για την αντιμετώπιση των δομικών προβλημάτων που υπήρχαν. Ίσως είναι πολύ νωρίς για να γίνει ένας πλήρης απολογισμός αυτής της περιόδου, φαίνεται όμως πώς από ένα σημείο και μετά τα μνημόνια μετατράπηκαν σε ένα είδος " συνεχούς μετρολογίας" οι οποίες επιφανειακά τηρούσαν τα συμφωνηθέντα και σε ενός είδους συμβιβασμό με κυρίαρχο στόχο να υπάρχει μία αριθμητική συμμόρφωση. Αυτού του είδους οι επιλογές είναι σχετικά αμφίβολο αν μπορούν να αποδώσουν μεταρρυθμίσεις που θα ανταποκρίνονται στον αρχικό στόχο δηλαδή όχι μόνο στην εξάλειψη δημοσιονομικών ελλειμμάτων αλλά και σε μία παραγωγική αναδιάρθρωση που θα επιτρέπει στην Ελληνική οικονομία να είναι πραγματικά ανταγωνιστική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 Η ιστορική εξέλιξη του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα μπορούμε να το διαχωρίσουμε σε τέσσερις χρονικές περιόδους (Μελάς, 2009) , συνοπτικά οι τέσσερις αυτές χρονικές περίοδοι μπορούν να προσδιοριστούν ως εξής:

- Η πρώτη περίοδος ξεκινά από την περίοδο της ελληνικής επανάστασης και αυτά έως το 1927, είναι η περίοδος που γεννιούνται μία σειρά τραπεζών ενώ ιδρύεται και η τράπεζα της Ελλάδος στην προσπάθεια να αντιμετωπιστούν τα οικονομικά προβλήματα εκείνης της περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι είναι μία περίοδος όπου η κυβερνητική παρέμβαση ή η θεσμική παρέμβαση στον πιστωτικό τομέα είναι περιορισμένη διεθνώς(Μελάς, 2009)

- Η Δεύτερη περίοδος ξεκινά περίπου από το 1928 έως και το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Το 1931 ψηφίζεται ο νόμος 5076 που τιτλοφορούνταν «Ανωνύμων Εταιρειών και Τραπεζών» και ο οποίος προέβλεπε πως οι Τράπεζες μπορούσαν να λειτουργούν μόνο ως Ανώνυμες εταιρείες. Η περίοδος αυτή έχει ως κεντρικό της χαρακτηριστικό και συγκεντρώσεις τραπεζών μέσω συγχωνεύσεων με πιο χαρακτηριστικές αυτή της Εθνικής Τράπεζας με την τράπεζα Αθηνών αλλά και αυτή της Ιονικής με την Λαϊκή

- Η τρίτη περίοδος ξεκινά ουσιαστικά την επαύριον του εμφυλίου και φτάνει μέχρι το 1992 όπου ψηφίζετε και η συνθήκη του Μάαστριχτ. Εδώ το κράτος εμπλέκεται στις δραστηριότητες του τραπεζικού συστήματος, μία εμπλοκή θεσμοποίησε μέσω της ίδρυσης της Νομισματικής Επιτροπής (Ν.Ε), η οποία αποτελούσε ένα βραχίονα μέσω της οποίας αφενός το κράτος χάραζε νομισματική πολιτική αφετέρου ασκούσε έλεγχο στα πιστωτικά ιδρύματα σε ότι αφορούσε επιτόκιο και τον καθορισμό τους, αλλά και τις πολιτικές πόρτες ασκούσαν σε σχέση με τα δάνεια, καταθέσεις και τους όρους που γενικά διατίθενται τα τραπεζικά προϊόντα. Την δεκαετία του 1980 οι αρμοδιότητες

της Νομισματικής Επιτροπής μεταβιβάζονται στην Τράπεζα της Ελλάδας και η ίδια καταργείται. Αυτό ουσιαστικά σήμανε την άσκηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής από την Τράπεζα της Ελλάδος (Μελάς, 2009). Αν θα έπρεπε κάποιος να κάνει κάποιες επιπλέον παρατηρήσεις θα έπρεπε να σημειώσει αφενός ότι στην περίοδο αυτή ο τραπεζικός τομέας χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση και ως ένας μοχλός που θα ενισχύσει τα αναπτυξιακά έργα που συντελούνταν εκείνη την περίοδο, μία περίοδο που ειδικά στην αρχή της ήταν πολύ δύσκολη καθώς η Ελλάδα είχε μόλις εξέλθει από τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ένα καταστροφικό εμφύλιο και η δεύτερη ότι από ένα σημείο και μετά, συγκεκριμένα από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας και έπειτα, αρχίζουν να έρχονται στην Ελλάδα και ξένα τραπεζικά ιδρύματα αντανακλώντας έτσι την αισιοδοξία για την ένταξη της Ελλάδας στην -τότε- ΕΟΚ.

- Η 4η περίοδος ξεκινά από το 1992 και φτάνει στο σήμερα. Παρότι θα μπορούσε κάποιος με την διαιρέσει σε δύο υπό περιόδους με άξονα διαχωρισμού τη νομισματική αλλαγή, δηλαδή την είσοδο μας στο ευρώ ουσιαστικά αποτελεί μία ενιαία περίοδο που έχει ως κύρια χαρακτηριστικά της την εισαγωγή νέων αντιλήψεων, τον εκμοντερνισμό των πιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και τον εκσυγχρονισμό θεσμικού πλαισίου έτσι ώστε αυτό να είναι προσαρμοσμένο στο γενικότερο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο(Μελάς, 2009). Εδώ κάποιος θα μπορούσε να παρατηρήσει ότι υπάρχουν περίοδοι επεκτάσεις και διεθνοποίησης τον τραπεζικό μας ιδρυμάτων αλλά και η περίοδος της υπαναχώρησης, περίοδος που συμπίπτει με τη μεγάλη κρίση που γνώρισε η χώρα.

Αυτή η 4^{η} περίοδος, συμπεριλαμβάνεται σε μια ευρύτερη κίνηση που έγινε σε διεθνές επίπεδο. Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως *«από τα τέλη της δεκαετίας του ’70, το μεγάλο διεθνές «κύμα» της χρηματοοικονομικής απελευθερώσεως και αποκανονικοποιήσεως (deregulation), μαζί με τις ταχύτατες τεχνολογικές εξελίξεις στη διαχείριση και την ανάλυση πληροφοριών, την πρόοδο στη χρηματοοικονομική θεωρία, τη χρηματοοικονομική καινοτομία, την παγκοσμιοποίηση και τον εκ του αποτελέσματος εντονότατο ανταγωνισμό, επηρέασαν πάρα πολύ και μετασχημάτισαν τα χρηματοοικονομικά συστήματα σε όλο τον κόσμο. Στον τραπεζικό τομέα ιδιαίτερα, η στρατηγική απάντηση των τραπεζών στους κινδύνους και τις ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν στο νέο και ταχύτατα μεταβαλλόμενο χρηματοοικονομικό περιβάλλον*

αντικατοπτρίζεται στη μεγάλη μετατόπιση από παραδοσιακές δραστηριότητες διαμεσολαβήσεως, οι οποίες κερδίζουν επιτοκιακό εισόδημα , προς δραστηριότητες οι οποίες κερδίζουν μη - επιτοκιακό εισόδημα» (Αντζουλάτος, 2011).

Η Ελλάδα προσπάθησε να ενταχθεί στο ενιαίο τραπεζικό σύστημα αυτό σήμανε και την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν η λειτουργία Μεγάλο αριθμό εμπορικών τραπεζών στην ελληνική αγορά αλλά και συγχωνεύσεων και εξαγορών εμπορικών τραπεζών λίγο πριν την είσοδο μας στο ευρώ δηλαδή στα τέλη της δεκαετίας του 1990 την ίδια ώρα που αναμορφωνόταν εσωτερικά το τραπεζικό σύστημα οι Ελληνικές τράπεζες ξεκινούσαν να επεκτείνονται στο εξωτερικό(Χαρδούβελης,2006). Αξίζει να γίνει μία περαιτέρω περιγραφή της ανάπτυξης των τραπεζών στην Ελλάδα και της επέκτασής τους στο εξωτερικό. Όπως βλέπουμε στον πίνακα (εικόνα 2)που προέρχεται από την τράπεζα της Ελλάδος οι Ελληνικές τράπεζες επεκτάθηκαν στα Βαλκάνια και και πέρα από κει. Αναλυτικότερα στην Αλβανία δραστηριοποιήθηκαν δύο τραπεζικοί όμιλοι, ένας στην Αρμενία, τρεις στη Βουλγαρία ένα στη Γεωργία, τρεις στην Κύπρο, δύο στην σημερινή βόρεια Μακεδονία, 5 στη Ρουμανία, δύο στη Σερβία ενώ υπήρξε δραστηριοποίηση και στην Τουρκία. Αυτό στην πραγματικότητα φανερώνει ένα τραπεζικό σύστημα που έχει αναπτυχθεί και έχει αρχίσει να αποκτά μία σημαντική εξωστρέφεια, θα μπορούσε κάποιος να παρατηρήσει ότι χρονικά αυτό ταυτίζεται με έναν εκτεταμένο ρόλο της χώρας στον ευρύτερο βαλκανικό περίγυρό της. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις χώρες αυτές, στα τέλη της δεκαετίας του 80, τα κομμουνιστικά καθεστώτα κατέρρευσαν και ήταν σε μία διαδικασία μετάβασης στο υπόδειγμα της Ελεύθερης οικονομίας και της δημοκρατικής πολιτικής συγκρότησης. Ξεκινούσε για αυτές μία πορεία όπου θα άρχιζα να στοχεύουν στην ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτι που έχουν ήδη επιτύχει η Βουλγαρία και η Ρουμανία.

Πίνακας 2 : Ελληνικοί Τραπεζικοί Όμιλοι στο εξωτερικό

Χώρα	Ελληνικοί τραπεζικοί Όμιλοι	Μορφή Παρουσίας	Αριθμός Μονάδων	Προσωπικό
Αλβανία	2	Θυγατρικές	9	156
	2	Υποκαταστήματα	9	103
Αρμενία	1	Θυγατρικές	1	31
Βουλγαρία	3	Θυγατρικές	267	3.670
	3	Υποκαταστήματα	5	112
Γεωργία	1	Θυγατρικές	1	26
Κύπρος	3	Θυγατρικές	63	980
	2	Υποκαταστήματα	2	10
ΠΓΔΜ	2	Θυγατρικές	104	1.527
Ρουμανία	5	Θυγατρικές	147	4.127
	1	Υποκαταστήματα	1	39
Σερβία	2	Υποκαταστήματα	5	20
Τουρκία	1	Θυγατρικές	2	30
	1	Γραφεία Αντιπροσωπείας	1	

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Τα στοιχεία που παραθέτει ο Χαρδούβελης (Πίνακας 3) για την δραστηριοποίηση των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό αποκαλύπτουν τον τρόπο που αυτές δρούσαν αλλά και το μέγεθος της επέκτασης. Φαίνεται πώς δρούσαν μέσω θυγατρικών ή εξαγορών κάποιας Τράπεζας και είχαν πολύ υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη μετοχική σύνθεση. Φαίνεται πως η Εθνική Τράπεζα είχε υψηλό βαθμό διείσδυσης στις αγορές της Βουλγαρίας (όπου είχε 109 υποκαταστήματα), της Ρουμανίας (με 28 υποκαταστήματα) και της Βόρειας Μακεδονίας (με 48 υποκαταστήματα). Η Alpha Bank δραστηριοποιούνταν πρωτίστως στη Σερβία (με 90 υποκαταστήματα) και στη Ρουμανία (με 19 υποκαταστήματα). Η Πειραιώς έδινε έμφαση στην Αλβανία (με 22 υποκαταστήματα) και στη Ρουμανία (με 14 υποκαταστήματα). Να σημειωθεί ότι αναφερόμαστε τον αριθμό των υποκαταστημάτων για να δείξουμε το μέγεθος της διείσδυσης στην τοπική αγορά, εξάλλου αναφερόμαστε σε μία περίοδο όπου ηλεκτρονική τραπεζική είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ο αριθμός των υποκαταστημάτων λοιπόν είναι ένας καλός δείκτης υπολογισμού του μεγέθους της επιρροής. Τέλος δεν μπορούμε να μην υπογραμμίσουμε πώς εκτός των προαναφερθέντων η Εθνική Τράπεζα δραστηριοποιούνταν και στην Τουρκία μέσω της εξαγοράς της Finansbank (ΕΤΕ, 2006) μιας μεσαίας τουρκικής Τράπεζας στην οποία

αρχικά εξαγόρασε ένα ποσοστό 46%. Η εθνική αποχώρησε από την τράπεζα αυτή και την τουρκική αγορά το 2015 (Παπαδογιάννης, 2015)

Πίνακας 3 : Δραστηριοποίηση Ελληνικών Τραπεζών στο εξωτερικό

ΤΡΑΠΕΖΑ	ΧΩΡΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	% ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ	ΚΑΤ/ΤΑ-ΥΠΟΚ/ΤΑ	ΚΑΤ/ΤΑ-ΥΠΟΚ/ΤΑ ΜΗΤΡΙΚΗΣ	Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα
Εθνική	Βουλγαρία	United Bulgarian Bank AD	**99,9%**	109	1	Eteba Bulgaria SA
	Ρουμανία	Banka Romaneasca SA	**90,9%**	28	1	Eteba Romania SA
						Eteba Advisory SRL
	Π.Γ.Δ.Μ	Stopanska Banka AD- Skopje	**71,2%**	48		
	Σερβία				15	
	Αλβανία				6	
	Τουρκία				1	
Alpha Bank	Π.Γ.Δ.Μ	Alpha Bank AD Skopje	**100,0%**	7		
	Ρουμανία	Alpha Bank Romania	**96,4%***	19		Alpha Leasing Romania SA
						Alpha Finance Romania SA
						Alpha Insurance Romania SA
	Σερβία	Jubanka AD Βελιγραδίου	**88,6%****	90	3	
	Αλβανία				8	
	Βουλγαρία				3	
Εμπορική	Βουλγαρία	Emporiki Bank- Bulgaria EAD	**100,0%**	6		
	Αλβανία	Emporiki Bank- Albania SA	**100,0%**	1		
	Ρουμανία	Emporiki Bank- Romania SA	**98,5%**	6		
Πειραιώς	Ρουμανία	Piraeus Bank Romania	**99,9%**	14		
	Αλβανία	Tirana Bank IBC	**83,9%**	22		
	Βουλγαρία				13	
Εγνατία	Ρουμανία	Egnatia Bank (Romania) SA	**99,0%**	1		
Novabank	Τουρκία	BankEuropa	**100,0%**	12		

Πηγή : Χαρδούβελης, 2006,

Μπορούμε να ανιχνεύσουμε ένα μεγάλο αριθμό κινήσεων, δηλαδή εξαγορών και συγχωνεύσεων στον τραπεζικό τομέα της περιόδου. Οι κυριότερες από αυτές όπως φαίνονται στον πίνακα 4 είναι η εξαγορά της Τράπεζας Πειραιώς από όμιλο επενδυτών το 1991, της interbank από τη Eurobank το 1996, του δικτύου της Chase Manhattan από την Πειραιώς το 1998, της τράπεζας Αθηνών και της τράπεζας Κρήτης από τη

Eurobank την ίδια χρονιά, της εξαγοράς του δικτύου της National westminster από την τράπεζα Πειραιώς και της Ιονικής Τράπεζας από την Alpha Bank το 1999. Η τράπεζα Πειραιώς εξαγόρασε την ΕΤΒΑ και η Marfin την επενδυτική τράπεζα της Ελλάδος. Ήταν μία περίοδος αισιοδοξίας που τα τραπεζικά ιδρύματα της χώρας προσπαθούσαν να πάρω την καλύτερη θέση ενόψει της εισόδου στο ευρώ, η περίοδος αυτή θα τερματιζόταν πρώτα με την παγκόσμια οικονομική κρίση και ύστερα με την Ελληνική κρίση που βοήθησε και τις ίδιες.

Πίνακας 4 : Εξαγορές και Συγχωνεύσεις στον Τραπεζικό Τομέα

Έτος	Αγοράστρια Τράπεζα	Αποκτηθείσα Τράπεζα
1991	Όμιλος Επενδυτών	Τράπεζα Πειραιώς
1993	Hanwa First Investment	ΤράπεζαΑθηνών
1996	Eurobank	Interbank
1997	Εθνική Κτηματική Τράπεζα Ελλάδος	Εθνική Στεγαστική Τράπεζα
	Τράπεζα Πειραιώς	Δίκτυο Ελλάδος της Chase Manhattan
1998	Τράπεζα Πειραιώς	Τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης Credit Lyonnaise Grece Τράπεζα Χίου
	Eurobank	Τράπεζα Αθηνών Τράπεζα Κρήτης
	Εγνατία Τράπεζα	Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος
	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος
1999	Τράπεζα Πειραιώς	Δίκτυο Ελλάδος της National Westminster
	Alpha Τράπεζα Πίστεως	Ιονική Τράπεζα
	Τέλεσις Χρηματιστηριακή	Δωρική Τράπεζα
	Eurobank	Τράπεζα Εργασίας
2001	Eurobank- Ergasias	Τέλεσις Επενδύσεων
	Marfin ΑΕΠΕΥ	Πειραιώς Prime
	First Business Bank	Δίκτυο Ελλάδος της Nova Scotia
	Τράπεζα Πειραιώς	ΕΤΒΑ
2002	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	ΕΤΕΒΑ
	ASPIS Bank	ABN- Amro
2003	Marfin Bank	Επενδυτική Τράπεζα της Ελλάδος

Πηγή : Χαρδούβελης, 2006

2.2 Το τραπεζικό σύστημα στην κρίση

Στην πρώτη περίοδο της κρίσης δηλαδή ανάμεσα στα χρόνια 2010-2015 η ελληνική οικονομία γνώρισε μία μεγάλη ύφεση. Όπως είναι φυσικό δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστες οι τράπεζες. Έτσι ένα από αυτά που θα μπορούσαμε να

χαρακτηρίσουμε ως τα σημαντικότερα προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας της περιόδου εκείνης ήταν η μεγάλη έλλειψη ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα. Αυτό σήμανε στην πραγματικότητα την αδυναμία παροχής πιστώσεις για τη χρηματοδότηση των αναγκών της πραγματικής οικονομίας. Η κατάσταση αυτή μπορεί να εξηγηθεί από τη μία λόγω της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους το 2012 όπου συμμετείχε και ο ιδιωτικός τομέας το λεγόμενο PSI και από την άλλη λόγω της μεγάλης επιδείνωσης της ίδιας της ποιότητας που είχε το χαρτοφυλάκιο δανείων που οι Ελληνικές τράπεζες κατείχαν. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι υπήρξε και μία μεγάλη μείωση των καταθέσεων καθώς αυτές είτε κατευθύνθηκαν σε τραπεζικά ιδρύματα του εξωτερικού και χρεόγραφα άλλο χώρο είτε σε ένα άλλο μέρος τους χρησιμοποιήθηκαν για την κάλυψη των αναγκών των νοικοκυριών (Μουρμούρας, 2015) . Ουσιαστικά αυτό που περιγράφεται είναι μία σταδιακή ασφυξία που υπέστη αρχικά ο τραπεζικός τομέας και στη συνέχεια πραγματική οικονομία. Οι τράπεζες έχασαν χρήματα με τη συμμετοχή τους στο PSI, λόγω της μεγάλης ύφεσης ένα μέρος των νοικοκυριών δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις δανειακές υποχρεώσεις που είχε αναλάβει και τέλος πολλοί από όσους είχαν είχαν χρήματα στις τράπεζες τα χρησιμοποίησαν για να καλύψουν υποχρεώσεις τους ενώ κάποιοι άλλοι προτίμησαν να τα κατευθύνουν σε τραπεζικά ιδρύματα ή επενδύσεις που θεωρούσαν πως είναι λιγότερο επισφαλείς σε σχέση με τις ελληνικές τράπεζες. Η ακριβής απεικόνιση, είναι πως *«οι ελληνικές τράπεζες από το Δεκέμβριο του 2009 μέχρι το 2012 έχουν χάσει καταθέσεις αξίας 83,1 δισ. ευρώ εξαιτίας του κλίματος αβεβαιότητας για την ελληνική οικονομία με συνέπεια η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τον Έκτακτο Μηχανισμό Ρευστότητας (ELA) της Τράπεζας ης Ελλάδος να αυξηθεί περαιτέρω. Το 2010 οι καταθέσεις στις ελληνικές τράπεζες μειώθηκαν κατά 27,9 δισ. ευρώ, το 2011 κατά 35 δισ. ευρώ, ενώ στο πρώτο επτάμηνο του 2012 οι εκροές ανήλθαν στα 21 δισ. Ευρώ»(Μουρμούρας, 2015).*

Πολύ σύντομα έγινε κατανοητό ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα χρειαζόταν νέα κεφάλαια, η πιο σημαντική διαδικασία της πρώτης περιόδου η ανακεφαλαιοποίηση του θα ξεκινούσε.

Εθνική Τράπεζα

Η Εθνική Τράπεζα στις 29/4 2013 αποφάσισε την εισαγωγή νέων μετοχών στην αγορά αξιών του χρηματιστηρίου της Αθήνας. Όπως προκύπτει από τις ομιλίες του προέδρου (Ζαννιάς, 2013) και του διευθύνοντος συμβούλου (Τουρκολιάς, 2013) αλλά

και το ενημερωτικό δελτίο που εκδόθηκε η αύξηση του Μετοχικού κεφαλαίου θα μπορούσε να αναλυθεί σε δύο επίπεδα στο πρώτο με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα με πόσο περίπου 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ με καταβολή χρημάτων και διατήρηση του δικαιώματος προτίμησης των υφισταμένων μετοχών πλην του δημοσίου ως προνομιούχου μετόχου. Στο δεύτερο επίπεδο θα υπήρχε συμμετοχή του ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας το οποίο θα είσαι φέρε ομόλογα εκδόσεις του ευρωπαϊκού ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας συνολικού ποσού περίπου 9,7 δισεκατομμύρια ευρώ.

Το 2014 προχώρησε σε νέα αύξηση μετοχικού κεφαλαίου. Η αύξηση αυτή προέβλεπε την κατάργηση του δικαιώματος προτίμησης για τους παλαιούς μετόχους και την έκδοση και διάθεση σε ειδικούς ιδιώτες επενδυτές κοινές ονομαστικές μετοχές καθώς και έναν αριθμό προνομιούχων ονομαστικών μετοχών με την ονομαστική αξία των πρώτων να είναι στα 0,30 ευρώ και την ονομαστική αξία των δεύτερων στα 5 ευρώ. Με το πέρας και αυτής της αύξησης κεφαλαίου η τράπεζα της Ελλάδος δημοσίευσε την εκτίμηση κεφαλαιακών αναγκών και για την εθνική με αυτό που ονομαζόταν βασικό σενάριο (ΤτΕ, 2014). Η Εθνική θα απαιτούνταν ακόμα να αποκληρώσει τις προνομιούχες μετοχές του ελληνικού δημοσίου ύψους περίπου 1,3 δις ευρώ.

Attica Bank

Το καλοκαίρι του 2013 η Attica Bank προχώρησε επιτυχώς σε μια αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου και σε έκδοση ενός μετατρέψιμου ομολογιακού δανείου συνολικού ύψους περίπου 399 εκ. ευρώ. Το ποσό αυτό προήλθε αποκλειστικά από κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα, με αυτό τον τρόπο η Attica είναι η μοναδική τράπεζα η οποία έχει εισαχθεί στο χρηματιστήριο και ανακεφαλαιοποιήθηκε χωρίς την χρηματοδότηση του ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Η σύνθεση των μετοχών της τράπεζας άλλαξε στις αρχές του 2017 καθώς βάση νόμου εντάχθηκε στον Ε.Φ.Κ.Α. , στον οποίο πήγε το 50,6% των μετοχών που κατείχε το Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.. Επιπρόσθετα με την απόφαση της Υπουργού Εργασίας το 5,625% των κοινών μετοχών της Attica μεταβιβάστηκαν στο ταμείο μηχανικών εργοληπτών δημοσίων έργων.

Κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2018 ολοκληρώθηκε δεύτερη αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ύψους 89 εκ. ευρώ. Έτσι το ποσοστό συμμετοχής του Ε.Φ.Κ.Α. έφτασε το 66,9% και του Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. το 11,77% επι του συνόλου τον κοινών μετοχών. Σύμφωνα με νέα υπουργική απόφαση στις 17/07/2018 μεταβιβάστηκαν 95,6 εκ. κοινές μετοχές

της τράπεζας από το χαρτοφυλάκιου του Ε.Φ.Κ.Α. σε αυτό του Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. Στις 25/08/2018 λόγω και πάλι νέας υπουργικής απόφασης μεταβιβάστηκαν ακόμα 63,7 εκ. κοινές μετοχές από το χαρτοφυλάκιο του Ε.Φ.Κ.Α. στο χαρτοφυλάκιο του Τ.Μ.Ε.Δ.Ε.

Η νέα μετοχική σύνθεση της Attica Bank έπειτα από την μετατροπή παραστατικών τίτλων κτήσης κοινών μετοχών τον Οκτώβριο του 2021 διαμορφώνεται ως εξής:

- Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας → 68,2%
- Ταμείο Μηχανικών Εργοληπτών Δημοσίων Έργων → 14,7%
- Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης → 10,3%
- Λοιποί Μέτοχοι → 6,8%

Alpha Bank

Στις 17/4/2013 , η Alpha Bank προχώρα σε ανακοίνωση αύξησης του Μετοχικού της κεφαλαίου κατά 550 εκατομμύρια ευρώ μέσω της έκδοσης νέων κοινών μετοχών ονομαστικής αξίας 0,30 ευρώ και με τιμή διάθεσης 0,44 και με συμμετοχή του ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας στην κάλυψη του ποσού(Ναυτεμπορική, 2013). Όπως και στην Εθνική το ποσό που θα συνεισέφεραν το ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας θα ήταν μέσο εισφοράς ομολόγων δικής του κυριότητας και έκδοσης του ευρωπαϊκού ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Με νέα έκτακτη γενική συνέλευση στα τέλη του ίδιου μήνα η Alpha Bank αποφάσισα να ντύσει και πάλι θα μπορούσαν να φτάσουν το ύψος τον περίπου 4,6 δισεκατομμυρίων ευρώ με εισφορά και σε είδος. Σωρευτικά όμως το ύψος το νέο κεφάλαιο Δεν θα μπορούσα να υπερβαίνουν τα 4,6 δισεκατομμύρια ευρώ. Την ίδια χρονιά είχε ολοκληρωθεί η απόκτηση της Εμπορικής Τράπεζας από την Alpha Bank, ουσιαστικά η εξαγορά της θυγατρικής (δηλαδή της εμπορικής Τράπεζας) της Credit agricole από την Alpha Bank. Ακολούθησε μία νέα αύξηση μετοχικού κεφαλαίου τον Μάρτιο του 2014 (Τα Νέα, 2014) μέσω καταβολής μετρητών και με κατάργησε του δικαιώματος προτίμησης των παλαιών μετοχών

Τράπεζα Πειραιώς

Την περίοδο Απριλίου-Μαΐου του 2013 η τράπεζα Πειραιώς Αποφάσισε την αύξηση του Μετοχικού της κεφαλαίου με την απάντηση νέων κεφαλαίων που θα έφταναν έως το ύψος τον σχεδόν 8,5 δισεκατομμυρίων ευρώ. Για να το επιτύχει αυτό θα κατέφευγε στο λεγόμενο reverse split δηλαδή την μείωση του αριθμού των κοινών μετοχών με ταυτόχρονη αύξηση της αξίας που θα έχουν την ίδια ώρα. Προχωρώντας σε μία γενική αποτίμηση εξέδωσε ανακοίνωση όπου ανέλυσε το σύνολο της ανακεφαλαιοποίησης ως εξής:

«(α) ποσό 399.999.998,90 ευρώ αντλήθηκε με καταβολή μετρητών μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης, με μερική κατάργηση των δικαιωμάτων προτίμησης των παλαιών μετόχων της Τράπεζας για το ποσό αυτό και την ανάληψη 235.294.117 νέων κοινών ονομαστικών μετοχών με ονομαστική αξία 0,30 ευρώ και με τιμή διάθεσης 1,70 ευρώ η καθεμία.

(β) ποσό 324.942.848,40 ευρώ αντλήθηκε με καταβολή μετρητών μέσω της άσκησης δικαιωμάτων προτίμησης από τους παλαιούς μετόχους-κατόχους κοινών μετοχών της Τράπεζας και από όσους απέκτησαν δικαιώματα προτίμησης, κατά τη διάρκεια της αντίστοιχης περιόδου άσκησης δικαιωμάτων προτίμησης με ανάληψη 191.142.852 νέων κοινών ονομαστικών μετοχών με ονομαστική αξία 0,30 ευρώ και τιμή διάθεσης 1,70 ευρώ η καθεμία.

(Β) Στο πλαίσιο της αύξησης λόγω εξαγορών ανώτατου ποσού 1,094 δισ. ευρώ:

(α) ποσό 569.999.998,90 ευρώ αντλήθηκε με εισφορά σε είδος ομολόγων εκδόσεως του EFSF από το ΤΧΣ και την κάλυψη 335.294.117 νέων κοινών ονομαστικών μετοχών από το ΤΧΣ με ονομαστική αξία 0,30 ευρώ και τιμή διάθεσης 1,70 ευρώ η καθεμία για την αύξηση ATEbank, και

(β) ποσό 523.999.999,80 ευρώ αντλήθηκε με εισφορά σε είδος ομολόγων εκδόσεως του EFSF από το ΤΧΣ και την κάλυψη 308.235.294 νέων κοινών ονομαστικών μετοχών από το ΤΧΣ με ονομαστική αξία 0,30 ευρώ και τιμή διάθεσης 1,70 ευρώ η καθεμία για την αύξηση κυπριακών.

Κατόπιν των ανωτέρω 3.888.268.914 μετοχές έμειναν αδιάθετες. Εξ αυτών, με την από 28.06.2013 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Τράπεζας 422.758.161 μετοχές κατανεμήθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ. 8 του Κ.Ν. 2190/1920 στα πρόσωπα που υπέβαλαν δηλώσεις προεγγραφής και σε επενδυτές που δήλωσαν στη διοίκηση της Τράπεζας πρόθεση ανάληψης μετοχών στην αύξηση κεφαλαίου, με τιμή διάθεσης 1,70 ευρώ για κάθε μετοχή.

Οι υπόλοιπες εκ των αδιαθέτων μετοχών διατέθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (το «ΤΧΣ») σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3864/2010 και της ΠΥΣ 38/30.11.2012 στην τιμή διάθεσης των 1,70 ευρώ ανά μετοχή με την εκ μέρους του εισφορά σε είδος και συγκεκριμένα με εισφορά ομολόγων εκδόσεως EFSF.» (Ναυτεμπορική, 2013b).

Σημαντικό είναι να υπογραμμιστεί πως η τράπεζα Πειραιώς ακολούθησε μία περίοδο σχεδόν ξέφρενη τραπεζικό μας σύστημα. Τον Ιούλιο του 2012 απέκτησε στοιχεία από το ενεργητικό και το παθητικό της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος, το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου εξαγόρασαν την θυγατρική τις Societe General. Ακολούθησαν τμήματα κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα (πχ της τράπεζας Κύπρου, της Cyprus popular Bank), ενώ τον Ιούλιο του 2013 εξαγόρασε και την Millennium Bank.Το 2014 όμως προχώρησε σε μία νέα αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ύψους περίπου 1,75 δισεκατομμυρίων ευρώ μέσω έκδοσης κοινών ονομαστικών μετοχών και καταβολής μετρητών. Δεν στόχευε μόνο στην περαιτέρω ενίσχυση της κεφαλαιακής της επάρκειας αλλά και στην εξαγορά των προνομιούχων μετοχών που κατείχε το ελληνικό δημόσιο ονομαστικής αξίας περίπου 750 εκατομμυρίων ευρώ (Πειραιώς, 2014)

Eurobank

Το 2013 η γενική συνέλευση των μετόχων προχώρησε σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση νέων κοινών ονομαστικών μετοχών. Συγκεντρώθηκαν περίπου 5,8 δισεκατομμύρια ευρώ με τη συμμετοχή και του ταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας με τους ίδιους Όρους που έγινε στις προηγούμενες τράπεζες(Το Βήμα,2013). Για το σκοπό αυτό, η ίδια η τράπεζα ανακοίνωσε την αναστολή των διαπραγματεύσεών της με την Εθνική, υπογραμμίζοντας πως *«με απόφαση των αρμοδίων θεσμικών αρχών και με σύμφωνη γνώμη των δύο τραπεζών, η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank θα ανακεφαλαιοποιηθούν πλήρως και ανεξάρτητα η μία από την άλλη, γεγονός που συνεπάγεται την αναστολή των διαδικασιών συγχώνευσής τους…. Οι τελικές αποφάσεις για την πορεία της συγχώνευσης των δύο Τραπεζών θα ληφθούν από τον κοινό μέτοχο, που θα είναι το ΤΧΣ. Όπως είναι γνωστό, το ΤΧΣ έχει δεσμευθεί για την πλήρη κάλυψη των ΑΜΚ στις τέσσερις συστημικές τράπεζες και έχει ήδη προκαταβάλει τα αναγκαία κεφάλαια, διασφαλίζοντας απολύτως τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και εξασφαλίζοντας πλήρως όλες τις καταθέσεις, στο σύνολό*

τους. (Eurobank,2013). Το 2014 προχώρησε σε μία νέα της κεφαλαίου που μετά από αξιολόγηση από τον SSM και η επαναξιολόγηση από την τράπεζα της Ελλάδος Έφτασες στο ύψος περίπου των 2,9 δισεκατομμυρίων ευρώ, ο τρόπος που επιλέχθηκε ήταν μέσω ειδικών θεσμικών επενδυτών οι οποίοι είχαν δεσμευτεί για συνολικό ύψος τουλάχιστον 1,3 δισεκατομμύρια ευρώ δηλαδή περίπου τα μισά Εάν η αύξηση δεν καλυπτόταν από τους ιδιώτες επενδυτές το ταμείο χρηματοπιστωτικής σταθερότητας θα κάλυπτε το υπόλοιπο αδιάθετο κεφάλαιο όπως αυτό απαιτούνταν από τις αξιολογήσεις του SSM και της Τράπεζας της Ελλάδας.

Αν κάποιος έπρεπε λοιπόν κάτι να συγκρατήσει από την περίοδο αυτή είναι πόση γενική ύφεση που γνώρισε η ελληνική οικονομία συμπαρέσυρε και τις τράπεζες, για να μπορέσουν αυτές να ικανοποιούν τα κριτήρια που είχαν τεθεί υποχρεώθηκαν σε ανακεφαλαιοποιήσεις. Θα μπορούσε κάποιος μάλιστα να σημειώσει πώς το ελληνικό υπόδειγμα φαίνεται να είναι το ακριβώς αντίθετο από το ιρλανδικό όπου οι τράπεζες συμπαρέσυραν το κράτος ενώ στο Ελληνικό παράδειγμα η δημοσιονομική βύθιση του Κράτους μας η αναδιάρθρωση του χρέους του συμπαρέσυρε το τραπεζικό σύστημα

2.3 Το τραπεζικό σύστημα των capital controls

Το 2015 ήταν μία περιπετειώδης χρόνια, ξεκίνησε με την αλλαγή της Κυβέρνησης και την εκλογή του ΣΥΡΙΖΑ τον Ιανουάριο ακολούθησε μία ιδιότυπη συγκρουσιακή διαπραγμάτευση με τους δανειστές η οποία γνώρισε την κορύφωση της το καλοκαίρι του 2015 με το γνωστό σε όλους δημοψήφισμα. Την ίδια ώρα το πρόγραμμα που είχε συμφωνηθεί με τους δανειστές είχε λήξει, και λίγο πριν το δημοψήφισμα η κυβέρνηση υποχρεώθηκε να κλείσει τις τράπεζες και να επιβάλλει capital control. Σε αυτό το πλαίσιο είναι προφανές ότι θα ήταν αδύνατο οι τράπεζες να έχουν μείνει ανεπηρέαστες. Κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης υπήρξε συνεχής απόσυρση και φυγή κεφαλαίων κάτι που έκανε μία ήδη δύσκολη κατάσταση ακόμα δυσκολότερη

Διάγραμμα 1 : Καταθέσεις του Ιδιωτικού Τομέα

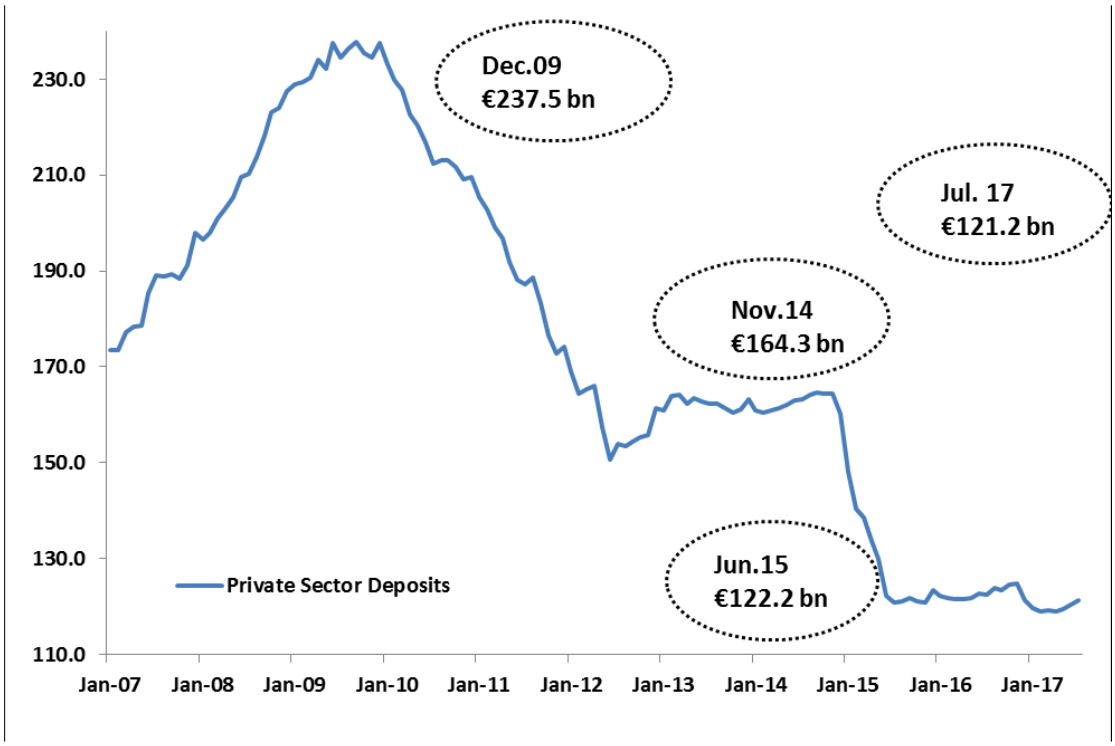

Πηγή : Γκίκας Χαρδούβελης 2017

Μετά τη νέα συμφωνία ανάμεσα στη χώρα και τους δανειστές, την υπερψήφιση της από τη Βουλή ερχόταν η ώρα της αποκατάστασης της σταθερότητας και του τραπεζικού συστήματος. Μια νέα ανακεφαλαιοποίηση θα απαιτούνταν, η ανακεφαλαιοποίηση αυτή θα βασιζόταν σε Μελέτη της ευρωπαϊκής κεντρικής Τράπεζας του ssm και της Τράπεζας της Ελλάδος. Τα στοιχεία έδειχναν από τον Ιούνιο του 2015 η κατάσταση σε ότι αφορούσε την ποιότητα των δανείων των τραπεζών ήταν ήδη πολύ χειρότερη σε σχέση με το 2014. Οι νέες απαιτήσεις για την κεφαλαιακή επάρκεια υπολογίστηκαν μέσω stress test σε 4,4 δισεκατομμύρια ευρώ στο βασικό σενάριο και έφταναν στο ύψος των 14,4 δισεκατομμυρίων ευρώ το δυσμενές σενάριο. Αυτά δεν ήταν λογικά ανάμεσα στις τράπεζες αλλά η εθνική θα χρειαζόταν 1,6 δις ευρώ στο βασικό σενάριο και 4,6 στο δυσμενές.

Η Πειραιώς 2,2 δισεκατομμύρια ευρώ στο βασικό σενάριο και 4,9 δισεκατομμύρια ευρώ στο δυσμενές. Eurobank 0,3 δισεκατομμύρια ευρώ το βασικό σενάριο και ως 2,1 δισεκατομμύρια ευρώ στο δυσμενές ,τέλος η Alpha Bank θα χρειαζόταν 0,3 δισεκατομμύρια ευρώ στο βασικό σενάριο και θα έφτανε στο ύψος των 2,7 δισεκατομμυρίων ευρώ στο δυσμενές σενάριο. Αυτή η ανακεφαλαιοποίηση στα πλαίσια του μνημονίου που υπογράφτηκε το καλοκαίρι του 2015, περιόρισε στην

πραγματικότητα την δυνατότητα κάποιες κυβερνήσεις να παρεμβαίνει στο τραπεζικό σύστημα καθώς μειώθηκε η συμμετοχή του δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση όμως η αποκομματικοποίηση του Κράτους ήταν μία από τις βασικές επιλογές που πρότασσε το τρίτο μνημόνιο. Το επόμενο μεγάλο στοίχημα για τον τραπεζικό τομέα, ένα στοίχημα δεν έχει ακόμα πλήρως κερδηθεί, θα ήταν η διαχείριση των κόκκινων δανείων.

Διάγραμμα 2 : Τα κόκκινα δάνεια των Ελληνικών Τραπεζών

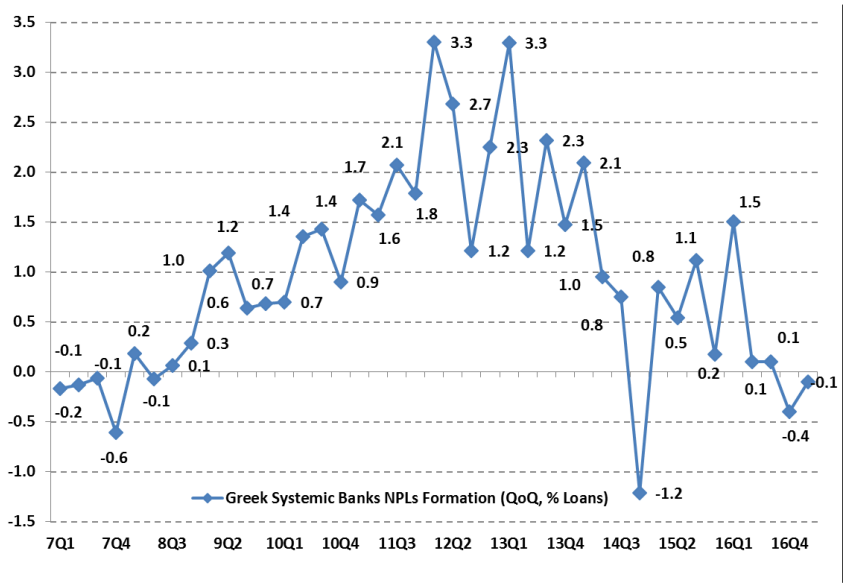

Πηγή: Γκίκας Χαρδούβελης 2017

Αποκαλυπτικό για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι τράπεζες σε όλη αυτή την περίοδο είναι το διάγραμμα της τιμής των μετοχών τους. Από το υψηλό το 2007 έχουμε μία συνεχή πτωτική πορεία που ανακόπτεται το 2009 για να ξαναβυθιστούν έως και το 2017

Διάγραμμα 3 : Συγκριτικό διάγραμμα τιμών μετοχών τραπεζών

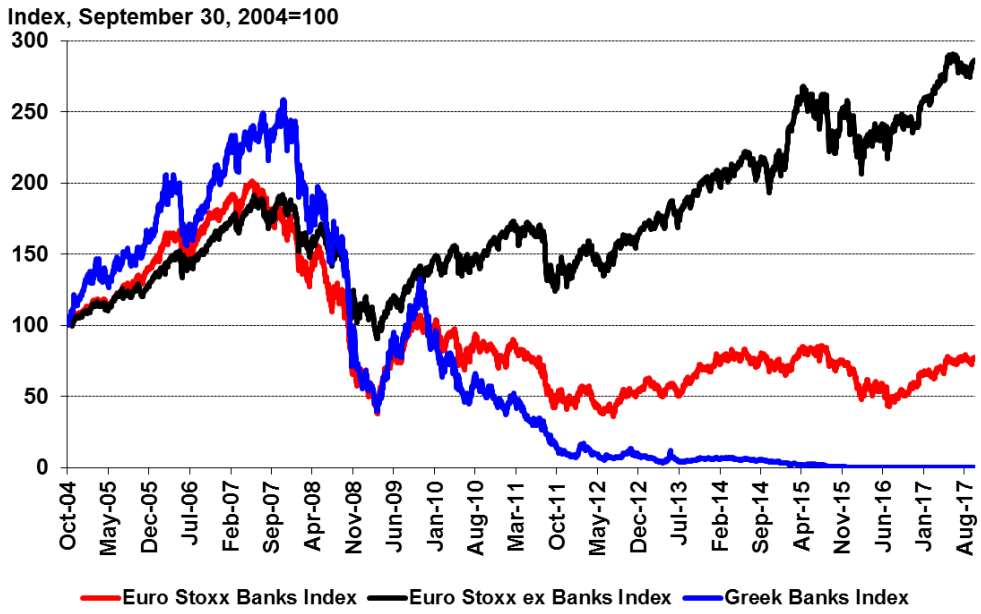

Πηγή: Γκίκας Χαρδούβελης 2017

2.4 Το τραπεζικό σύστημα εν μέσω πανδημίας

Στις 8 Δεκεμβρίου του 2019 σε μία αγορά στο Wuhan, την πρωτεύουσα της επαρχίας Hubei εντοπίστηκε κρούσμα πνευμονίας (Zhu et al. ,2020) . Στις 31 το ίδιο μήνα η πόλη ανέφερε μία επιδημία πνευμονίας η οποία είχε άγνωστη προέλευση. Γρήγορα τα κρούσματα επεκτάθηκαν όχι μόνο στην επαρχία Hubei, αλλά τις άλλες επαρχίες της Κίνας. Από τις αρχές Μαρτίου ήταν ορατό πως η εξάπλωση αυτή είχε ξεπεράσει τα κινέζικα σύνορα. Η επιδημία που είχε ήδη ονομαστεί COVID-19 από τις 11 Φεβρουαρίου 2020, ανακηρύσσεται σε Πανδημία στις 11 Μαρτίου 2020 (WHO, 2020). Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά πού ιός SARS-CoV-2 έχει, ιδιαίτερα ως προς τον τρόπο μετάδοσης μετέβαλαν σε δραματικό βαθμό τον τρόπο που αντιδρούμε με τους συνανθρώπους μας, πού διασκεδάζουμε, που εργαζόμαστε. Αυτά τα λίγα λεπτά που χρειάζεται ο ιός για να μεταδοθεί από έναν ασθενή θετικό σε αυτόν σε ένα άλλο άτομο ή την ολιγόλεπτη έκθεση μας σε μία κλειστή τοποθεσία όπου ήδη υπάρχει το φορτίο άλλαξαν τη ζωή μας (Pozzeret al, 2020).

Σε σχέση με την Πανδημία και τον τραπεζικό τομέα είναι σαφές πως υπάρχει μία διπλή πρόκληση. Από τη μία πλευρά είναι η συνέχιση της πορείας εξυγίανσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και από την άλλη ο ψηφιακός μετασχηματισμός

του. Αν και το πρώτο μπορεί να φαντάζει ως μία προτεραιότητα, η αλήθεια είναι πώς το ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι απαραίτητο να προχωρήσει άμεσα στο δεύτερο, δηλαδή στον ψηφιακό μετασχηματισμό του.

Σε ότι αφορά το πρώτο, τον τρόπο δηλαδή που επηρεάζει Πέμπτη μία το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει να υπογραμμιστεί πως είναι πιθανό η παράταση της ή κάποιο νέο ξέσπασμα της να επηρεάσει αρνητικά τις τιμές των μετοχών. Το 2020 Ο τραπεζικός τομέας είχε επηρεαστεί αρνητικά (Demirguc-Kunt et al., 2020) Θα πρέπει όμως να σημειωθεί πώς τα στοιχεία αυτά είναι πριν από την δημιουργία και ευρεία διάθεση των εμβολίων καθώς επίσης και πριν από τις νέες μεταλλάξεις. Εξάλλου αν κάτι παραμένει σταθερό μέσα στην Πανδημία είναι η αβεβαιότητα σε σχέση με το χρόνο που θα απαιτηθεί για να την ξεπεράσουμε. Κάτι επίσης θα πρέπει να σημειωθεί είναι οι παραδοξότητες που προκύπτουν μέσα στην πανδημία. Έτσι ενώ από τη μία πλευρά υπάρχει αυτή η μελέτη που υποδεικνύει πιθανά προβλήματα από την άλλη πλευρά υπάρχει και η πραγματικότητα της αύξησης των καταθέσεων κατά περίπου 30 δισεκατομμύρια ευρώ.

Πίνακας 5 : Εξέλιξη Τραπεζικών Καταθέσεων

Εξέλιξη των τραπεζικών καταθέσεων (σε εκατ. ευρώ)									
	Φεβ-20	Ιαν-21	Φεβ-21	Μαρ-21	Απρ-21	Μαϊ-21	Ιουν-21	Ιουλ-21	Διαφορά Ιούλ-21 / Φεβ-20
Επιχειρήσεις και Νοικοκυριά	142.240	162.094	162.845	164.792	167.749	168.111	169.765	171.639	29.399
Νοικοκυριά	116.286	127.017	127.330	128.329	129.996	130.033	130.601	131.376	15.091
Επιχειρήσεις	25.955	35.077	35.515	36.463	37.753	38.079	39.164	40.263	14.308

Πήγη: sofokleousin

Με τις πολιτικές που ακολούθησε η κυβέρνηση για να προστατέψει τον πληθυσμό από τον Υγειονομικό κίνδυνο, ήταν φανερό ότι θα χρειαζόταν πολιτικές ενίσχυσης από την ίδια αλλά και διευκόλυνσης από τα τραπεζικά ιδρύματα. Έτσι κατά το 2020 Εθνική Τράπεζα διευκόλυνε νοικοκυριά και επιχειρήσεις στην καταβολή των οφειλών τους ύψους περίπου 3,8 ,δισεκατομμυρίων ευρώ ενώ προχώρησε και σε δάνεια το επιτόκιο των οποίων ήταν επιχορηγούμενο τα οποία έφτασαν το ύψος των 2,3 δισεκατομμυρίων ευρώ. Για το ίδιο χρονικό διάστημα η τράπεζα Πειραιώς κατάφερε να αυξήσει το χαρτοφυλάκιο των εξυπηρετούμενων δανείων της κατά περίπου 1,5

δισεκατομμύριο ενώ εκταμιεύσεις νέων δανείων αυξήθηκαν κατά 2,4 δισεκατομμύρια σε σχέση με το 2019 , ενώ συμμετείχε και στο πρόγραμμα χρηματοδότησης το δημόσιο με την παροχή εγγυήσεων και επιδοτήσεων επιτοκίου με ένα ποσό που πλησίασε τα 1,7 δις ευρώ (Τράπεζα Πειραιώς, 2021). Από την πλευρά της Eurobank συμμετείχε και αυτή στα κρατικά προγράμματα στήριξης για νοικοκυριά και επιχειρήσεις με τη μεγαλύτερη δανειακή αύξηση των τελευταίων ετών δηλαδή περίπου 2,1 δισεκατομμύρια παραπάνω σε σχέση με το 2019 φτάνοντας στο σύνολο των 6,4 δις (Eurobank, 2021). Τέλος η Alpha Bank χρησιμοποιώντας και και αυτή το ίδιο νομοθετικό Πλαίσιο ενίσχυση των χρηματοδοτήσεων Σημείωσε μία αύξηση της τάξης των 2,1 δις ευρώ στο δανεισμό που παρείχε σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις, δίνοντας έμφαση στο δανεισμό εταιρειών στους τομείς του τουρισμού της ενέργειας και του εμπορίου (Alpha Bank, 2021).

Σε ότι αφορά το δεύτερο σκέλος, αυτό που μπορεί να ειπωθεί στα πλαίσια της παρούσας μελέτης , είναι πως αποτελεί αναγκαιότητα για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να προχωρήσουν τάχιστα στις διαδικασίες του ψηφιακού μετασχηματισμού. Στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δεν θα αποτελεί αναβάθμιση αλλά προϋπόθεση επιβίωσης σε ένα εκθετικά αναπτυσσόμενο περιβάλλον τεχνολογίας όπου οι ίδιες οι τεχνολογίες δεν θα έχουν πλέον μόνο το χαρακτηριστικό της ταχύτητας αλλά θα είναι και πολύ πιο έξυπνες (Smart). Ο Covid-19 λειτούργησε ως καταλύτης προς αυτή την κατεύθυνση (Earnst & Yang, 2021). Οι τράπεζες, ιδίως οι τέσσερις συστημικές, θα πρέπει να κινηθούν προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της επιχειρησιακής τους λειτουργίας δίνοντας έμφαση στην ευελιξία επίδομα ιστούς θα πρέπει να έχουν σε σχέση με παράγοντες το εξωτερικού περιβάλλοντος αλλά και την τεχνολογία ή άλλου είδους κρίσης. Ακόμα και αν ένας τύπος κρίσης δεν είναι το να προβληθεί, μπορούν να προβλεφθούν διαδικασίες κινητοποίησης και αναδιοργάνωσης των πόρων που απαιτούνται για την αντιμετώπιση του. Αυτές οι αποφάσεις δεν θα πρέπει να είναι συγκυριακού αλλά στρατηγικού χαρακτήρα και να συμπεριλαμβάνουν ζητήματα που εκκινούν από τον απλό ψηφιακό μετασχηματισμό και φτάνουν στο Fintech (Earnst & Yang, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Οι επιπτώσεις της πανδημίας

3.1 Οι επιπτώσεις της πανδημίας παγκοσμίως

Η πανδημία του ιού COVID-19 είναι ένα πρωτόγνωρο και εξαιρετικά επικίνδυνο φαινόμενο τόσο για την παγκόσμια οικονομία όσο και για την ανθρώπινη φύση. Η εμφάνιση της νόσου σε συνδυασμό με τα περιοριστικά μέτρα επηρέασαν σε τεράστιο βαθμό την οικονομία της χώρας, αλλά ακόμα δεν έχουν γίνει πλήρως ορατές οι επιπτώσεις και τα 'τραύματα' που θα αφήσει πίσω της. Όλοι οι φορείς άμεσα ασχολήθηκαν με το ζήτημα αυτό, ειδικότερα η διεθνής ακαδημαϊκή κοινότητα με την δημοσίευση πολλών άρθρων.

Σύμφωνα με τον Carlsson-Szlezak (2010) βρισκόμαστε στην ίδια κατάσταση με αυτήν που είμασταν στην κρίση του 2008 και θεωρεί πως για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να αντιμετωπίσουν το φαινόμενο αυτό θα πρέπει να αναλύσουν τα όποια διαφορετικά σενάρια, να σκεφτούν την κατάσταση που θα βρισκόμαστε στο τέλος αυτής της πανδημίας και να βρουν τι ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα μπορεί να έχουν ώστε να χρησιμοποιήσουν αποδοτικότερα τις νέες τεχνολογίες

Ο *Goodell* (2020) πιστεύει ότι η πανδημία θα επηρεάσει μόνιμα το κόστος κεφαλαίου και την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του ο COVID-19 υπενθυμίζει σε όλους μας την σημαντική πιθανότητα εμφάνισης μεταδοτικών ασθενειών και φυσικών καταστροφών που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την παγκόσμια οικονομία και την παγκόσμια εγχώρια ζήτηση. Οι νέες στατιστικές κατανομές ρίσκου θα έχουν 'παχιές ουρές' ,θα υπάρχει δηλαδή στο μέλλον μεγαλύτερη πιθανότητα εμφάνισης ακραίων γεγονότων συγκριτικά με αυτό που θα αναμέναμε από μια κανονική στατιστική κατανομή .Ενώ τέλος υπενθυμίζει πως οι αυξήσεις στο κόστος δανεισμού θα οδηγήσουν σε λιγότερο μοχλευμένες κεφαλαιακές δομές επιχειρήσεων.

Οι *Açıkgöz και Günay* (2020) παρατηρούν ότι η πανδημία προκαλεί σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στους εργαζομένους, στους καταναλωτές και στις χρηματοπιστωτικές αγορές, ενώ η πιθανότητα παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, που

θα διαρκέσει αρκετά έτη, είναι σχεδόν σίγουρη. Λόγω του ότι κανείς δεν γνωρίζει πότε θα έρθει το τέλος αυτής της πανδημίας, τόσο το μήκος όσο και η ένταση της δεν μπορούν να μετρηθούν με ακρίβεια. Πιθανολογούν ότι θα χρειαστεί αρκετός χρόνος ούτως ώστε να επανέλθει η παγκόσμια οικονομίας εκεί που βρισκόταν πριν λίγα χρόνια ενώ πιστεύουν ότι η αλλαγή που θα υπάρξει στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, ιδίως στους τομείς της υγείας και της ασφάλειας, λόγω του ιού θα είναι μόνιμη. Αυτή η νέα πραγματικότητα θα δώσει σε πολλές χώρες αλλά και επιχειρήσεις την ευκαιρία να βρουν το δρόμο ώστε να κυριαρχήσουν στην παγκόσμια αγορά.

Οι *Liu et al.* (2020) προσπαθούν να βρούνε ποιο είναι το αντίκτυπο όλης αυτής της κατάστασης στις αποφάσεις των νοικοκυριών όσον αφορά τα οικονομικά τους. Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι οικογένειες οι οποίες έχουν κάποιο κρούσμα COVID-19 χάνουν την εμπιστοσύνη τους στην εγχώρια οικονομία και αλλάζουν την συμπεριφορά κινδύνου την οποία είχαν, αποφεύγοντας τον κίνδυνο. Εν ολίγης αυξάνεται η πιθανότητα ένα νοικοκυριό να μειώσει κατά μέσο όρο δέκα τα εκατό τα συνολικά κεφάλαια που επενδύει, με συνέπεια να στρέφονται σε πιο σίγουρες λύσεις όπως τα μετρητά και οι τραπεζικές καταθέσεις.

Η *Rigby* (2020) αναφέρει ότι η πανδημίας επιδείνωσε το ποσοστό ανεργίας στις ΗΠΑ κάτι το οποίο είναι ικανό να οδηγήσει σε ολέθριες συνέπειες για την οικονομία και τις επιχειρήσεις της χώρας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν θα πληγούν και τα νοικοκυριά. Καταλήγει ωστόσο στο ότι η κυβέρνηση της χώρας μπορεί με κάποια μέτρα στήριξης να βοηθήσει την κατάσταση έστω και βραχυπρόθεσμα.

Οι *Vinod και Sharma* (2021) ασχολήθηκαν με τα αρνητικά αποτελέσματα που έφερε η πανδημία στον τομέα του τουρισμού. Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η τεράστια μείωση στην ζήτηση καταλυμάτων, κάτι το οποίο δημιούργησε μεγάλες οικονομικές τρύπες στις επιχειρήσεις αυτές. Άλλο ένα πρόβλημα ήταν ότι οι πελάτες είχαν επιφυλάξεις για τις υπηρεσίες τουρισμού καθώς δεν μπορούσαν να ξέρουν τα μέτρα ασφαλείας που έπαιρνε κάθε ξενοδοχείο. Πιστεύουν πως οι δύο βασικοί παράγοντες που μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά είναι οι τεχνολογικές αναβαθμίσεις αλλά και η βοήθεια που θα δώσει η εκάστοτε κυβέρνηση στην χώρα της. Σύμφωνα με αυτούς θα επέλθουν τεράστιες αλλαγές στις οικονομίες, τίς επιχειρήσεις και τους ανθρώπους λόγω της πανδημίας

Οι *Belaid et al.* (2021) μελετούν τις συνέπειες της κρίσης COVID-19 στις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ αναδυόμενων και προηγμένων οικονομιών χρησιμοποιώντας καθημερινά δεδομένα δείκτη αγοράς από 22 ανεπτυγμένες και αναδυόμενες αγορές.

Τα αποτελέσματα τεκμηριώνουν την αύξηση της αλληλεξάρτησης μεταξύ των οικονομιών αυτών, γεγονός που υποδηλώνει αύξηση της μετάδοσης του ρίσκου και της αβεβαιότητας μεταξύ των χρηματοπιστωτικών αγορών κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι αναδυόμενες χώρες επηρεάζονται από τις χρηματοπιστωτικές αγορές των προηγμένων οικονομιών κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και ιδίως από τις ευρωπαϊκές αγορές, οι οποίες φαίνεται να είναι ο κύριος μοχλός μετάδοσης της αβεβαιότητας σε όλες τις άλλες διεθνείς αγορές.

Οι *Demmou et al.* (2021) μελετούν την οικονομική ευαισθησία των μη χρηματοοικονομικών εταιρειών κατά την διάρκεια της κρίσης του COVID-19, προσπαθούν να αξιολογήσουν το κατά πόσο οι επιχειρήσεις είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν προβλήματα ρευστότητας μετά το ξέσπασμα του ιού και το αντίκτυπο των μέτρων των κυβερνήσεων για τη μείωση των κινδύνων μιας τέτοιας κρίσης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι έως και το 20% των επιχειρήσεων θα είχαν πρόβλημα ρευστότητας μετά από 10 μήνες από την εφαρμογή των περιοριστικών μέτρων. Βάζοντας σε σύγκριση το αντίκτυπο διαφορετικών πολιτικών είναι προφανές ότι η κρατική υποστήριξη για την ανακούφιση των μισθών είναι το πιο αποτελεσματικό εργαλείο για την εξάλειψη των προβλημάτων ρευστότητας. Είναι σημαντικό για την οικονομία να υπάρξει άμεση στήριξη από τις κυβερνήσεις στις επιχειρήσεις ώστε να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά χρεωκοπίες, απολύσεις και αύξηση της ανεργίας.

Οι *Khurshid και Khan* (2020) παρατηρούν ότι οι καραντίνες που εφαρμόστηκαν σε αρκετές χώρες σταμάτησαν τις οικονομικές πράξεις και επηρέασαν αρνητικά την κατανάλωση ενέργειας και την οικονομική παραγωγή των εκάστοτε χωρών. Τα ευρήματα τους αποκαλύπτουν ότι η πανδημία θα μειώσει την ανάπτυξη, την κατανάλωση ενέργειας, το παγκόσμιο ΑΕΠ, ενώ θα επιβαρύνει και τα κρατικά ελλείματα. Από την άλλη η μείωση στην κατανάλωση ενέργειας προβλέπεται να επηρεάσει θετικά την κλιματική κατάσταση και να μειώσει την μέση θερμοκρασία του πλανήτη έστω και οριακά. Πιστεύουν ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να λάβουν μέτρα όπως η μείωση του επιτοκίου δανεισμού, η αύξηση των κρατικών δαπανών και η μείωση στον φόρο εισοδήματος, ταυτόχρονα θα πρέπει να διασφαλιστούν και νέες θέσεις εργασίας στα πλαίσια του εφικτού.

Οι *Kizys et al.* (2021) εντοπίζουν αγελαίες συμπεριφορές επενδυτών σε ένα μεγάλο δείγμα ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κεφαλαιαγορών. Αναφέρουν ότι οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν στην ανοικτή πώληση χρεογράφων από πολλές εποπτικές αρχές είναι όχι μόνο δίκαιοι αλλά και αναγκαίοι καθώς περιορίζουν τις

ακραίες μεταβολές. Συνοψίζοντας αναφέρουν ότι εφόσον οι κυβερνήσεις παίρνουν μέτρα για τον περιορισμό της πανδημίας και την μετάδοση του ιού, έτσι και οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να πάρουν μέτρα για την πρόληψη του πανικού και της μεταβλητότητας(κίνδυνο) που υπάρχει στην αγορά.

Οι *Aidukaite et al.* (2021) μελετούν τις πολιτικές που εφάρμοσαν οι χώρες της ΕΕ σε σχέση με τις επιπτώσεις και τα περιοριστικά μέτρα που πήραν για να τις περιορίσουν. Εντοπίζουν σημαντική μείωση του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2020 ενώ αναφέρουν ότι όλες οι χώρες που εξέτασαν πήραν μέτρα για τον περιορισμό της ανεργίας και για την επιβίωση των επιχειρήσεων. Τέλος παρατηρούν διαφορετική αντιμετώπιση στην μεταχείριση των ευπαθών ομάδων κάτι το οποίο εξαρτάται από την εκάστοτε πολιτική κατάσταση της κάθε χώρας.

Οι *Van der Wielen και Barrios* (2020) παρατηρούν ότι σε ένα δείγμα ευρωπαϊκών χωρών οι προσδοκίες των πολιτών άλλαξαν σε πολύ μεγάλο βαθμό προς το χειρότερο το πρώτο τρίμηνο του λοκνταουν. Οι σκέψεις για την πιθανότητα να μείνουν άνεργοι παραλληλίστηκαν με τα επίπεδα της Μεγάλης Ύφεσης μετά το κραχ του 1929 με τους εργαζόμενους κυρίως των νότιων χωρών της Ευρώπης να ανησυχούν περισσότερο για την εργασία τους. Ακολούθως εντόπισαν ότι η ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες έχει μειωθεί δραματικά με τις χώρες που πλήγηκαν περισσότερο κατά την πρώτη περίοδο της πανδημίας να εμφανίζουν την μεγαλύτερη πτώση.

Οι *Nicola et al.* (2020) παρατήρησαν τις επιπτώσεις της πανδημίας σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Εντόπισαν ότι όλοι οι οικονομικοί ευρωπαϊκοί δείκτες είχαν πτωτική τάση μέχρι και τα μέσα του 2020 αλλά άρχισαν ξανά να αυξάνονται όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε το πακέτο στήριξης. Δεσμεύτηκε για ένα πακέτο τουλάχιστον 1,5 τρις ευρώ έτσι ώστε να καταφέρει να αναχαιτίσει τις επιπτώσεις της πανδημίας μέσα στην ευρωζώνη.

Οι *Baig et al.* (2021) μελέτησαν την χρηματιστηριακή αγορά της Αμερικής κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020 και παρατήρησαν ότι μεταξύ των θανάτων από COVID-19 και της αύξησης των κρουσμάτων υπάρχει μία θετική σχέση, η οποία είναι στατιστικά σημαντική, με μειώσεις της ρευστότητας και αύξηση στην μεταβλητότητα. Τέλος παρατήρησαν ότι τα ίδια άσχημα αποτελέσματα στην μεταβλητότητα της αγοράς έχει και η λήψη υγειονομικών μέτρων στην Αμερική καθώς προκάλεσε απαισιοδοξία και πανικό.

Οι *Ba και Bai* (2020) εντόπισαν ότι παρά το αρχικό σοκ της πανδημίας η αγορά της Κίνας λόγω της ευελιξίας της οικονομικής της πολιτικής κατάφερε να ανακάμψει

με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Λόγω βέβαια της πανδημίας αναπτύχθηκαν πολύ γρήγορα η ψηφιακή οικονομία της χώρας αλλά και οι τεχνολογικές καινοτομίες αναπτύχθηκαν και βοήθησαν στην αύξηση της παραγωγής των επιχειρήσεων. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η πανδημία εν τέλει ήταν το έναυσμα για τον οικονομικό μετασχηματισμό και την χρηματοοικονομική καινοτομία της χώρας.

Οι *Juergensen et al.* (2020) ερευνούν το πως η πανδημία επηρέασε τον κατασκευαστικό κλάδο και τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Ευρώπης. Κατηγοριοποιούν τις επιπτώσεις σε άμεσες, αυτές δηλαδή που δημιουργήθηκαν λόγω της πανδημίας, και μακροχρόνιες, αυτές δηλαδή που προϋπήρχαν λόγω της οικονομικής ύφεσης. Τα βραχυχρόνια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αφορούν κυρίως την μείωση της ζήτησης, την σημαντική έλλειψη ρευστότητας και τους περιορισμούς στις μετακινήσεις κάτι που δημιουργεί μεγαλύτερα έξοδα για αυτές. Σε μακροχρόνιο επίπεδο εμφανίζονται ακόμα μεγαλύτερα προβλήματα λόγω του μεγάλου ανταγωνισμού στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις τόσο από τον εγχώριο ανταγωνισμό όσο και την αγορά του εξωτερικού. Κλείνουν λέγοντας πως είναι πολύ σημαντικό να υπάρξουν μέτρα αντιμετώπισης και οικονομική βοήθεια των επιχειρήσεων τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από την εκάστοτε κυβέρνηση της κάθε χώρας. Τα μέτρα αυτά θα βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να βρουν κάποιες ενέσεις ρευστότητας και ουσιαστικά να μπορέσουν να επιβιώσουν μέσα από αυτό το οικονομικό αδιέξοδο που βρίσκονται.

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν σε αυτό το κεφάλαιο δείχνουν τις συνέπειες αυτής της καταστροφικής πανδημίας τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Πρέπει οι κυβερνήσεις και οι κρατικοί μηχανισμοί να βοηθήσουν τους ανθρώπους και τις επιχειρήσεις να επιβιώσουν ώστε να μπορέσουν να πατήσουν στα πόδια τους και να πιστέψουν πως υπάρχει ένα μέλλον το οποίο θα χαρακτηρίζεται από σιγουριά και αισιοδοξία.

3.2 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα

Η πανδημία άλλαξε τις ζωές των ανθρώπων και επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό την παγκόσμια οικονομία. Η Ελλάδα επηρεάστηκε και αυτή σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό, τα κρούσματα COVID-19 και οι θάνατοι λόγω αυτού αυξάνονται καθημερινά. Η ψυχολογία των καταναλωτών και των επιχειρήσεων έφτασε στο χειρότερο σημείο που θα μπορούσε και τους επηρέασε ακόμα περισσότερο από ότι η οικονομική κρίση και τα capital controls.

Η πανδημία όπως αναφέραμε επηρέασε αρνητικά την οικονομική ζωή των ανθρώπων παγκοσμίως και για αυτό η κάθε κυβέρνηση προσπάθησε με τα μέτρα που πήρε να περιορίσει τις συνέπειες της πανδημίας στην οικονομία. Πιο συγκεκριμένα σε πολλές χώρες αναγκάστηκαν να κλείσουν τα σύνορα, επέβαλαν περιοριστικά μέτρα όσον αφορά την κοινωνική ζωή των πολιτών και ανέστειλαν υποχρεωτικά την λειτουργία χιλιάδων επιχειρήσεων. Τα μέτρα αυτά ισχύουν μέχρι και σήμερα σε πολλές χώρες, όπως και στην Ελλάδα, καθώς η κατάσταση συνεχίζει να είναι χαοτική.

Άλλος ένα τομέας που επηρεάστηκε αρνητικά από την όλη κατάσταση ήταν αυτός της ανεργίας. Η ανεργία στην Ελλάδα είναι ακόμα και σήμερα τεράστια παρότι στο παρελθόν παρατηρούμε ότι είχε ακόμα μεγαλύτερα ποσοστά. Το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας παρατηρήθηκε το 2013 με ποσοστό 27,5%. Πολλοί άνθρωποι έχουν χάσει τις δουλειές τους, ενώ ακόμα και σε αυτούς που ακόμα δουλεύουν υπάρχει ένα κλίμα απαισιοδοξίας και ανησυχίας ότι μπορεί στο κοντινό μέλλον να μείνουν άνεργοι λόγω της ασταθούς οικονομικής κατάστασης της χώρας. Όπως λένε πολλοί ειδικοί όλος αυτός ο οικονομικός και κοινωνικός σπαραγμός έχει οδηγήσει τους πολίτες σε ακραίες συμπεριφορές και έχει κάνει την ψυχολογία τους να βρίσκεται στο χειρότερο δυνατό επίπεδο.

Ο σημαντικότερος τομέας όμως που επηρεάστηκε από τον COVID-19 ήταν ο τομέα των θανάτων. Υπήρξε τεράστια αύξηση στον αριθμό θανάτων της χώρας και αυτό συνέβη λόγω της πολύ ξαφνικής εμφάνισης του ιού. Δεν μπόρεσε να υπάρξει άμεση αντιμετώπιση του ιού με φάρμακα, αλλά και όταν αυτή εμφανίστηκε ο κόσμος ήταν δύσπιστος λόγω της ελλιπούς ενημέρωσης από τους αρμόδιους φορείς.

Μέχρι και σήμερα ο αριθμός των κρουσμάτων COVID-19 έφτασε τον αριθμό των 2,22 εκ. στο εσωτερικό της χώρας, ενώ καταγράψαμε και 24.917 θανάτους λόγω της πανδημίας. Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε ημερήσιο αριθμό κρουσμάτων στην

χώρα από τον Φεβρουάριο του 2020 μέχρι και σήμερα. Όπως μπορούμε να δούμε μέχρι και τον Οκτώβριο του 2020 ο αριθμός των κρουσμάτων ήταν σχετικά ελεγχόμενος, αυτό οφείλεται κυρίως στον φόβο του κόσμου αλλά και στην τήρηση των μέτρων που πήρε η κυβέρνηση της χώρας. Στην συνέχεια παρατηρούμε ότι ο αριθμός κρουσμάτων αυξομειώνεται συνεχώς μέχρι και τον Οκτώβριο του 2021 περίπου με τον ίδιο ρυθμό. Στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 και στις αρχές του 2022 παρατηρούμε μία ραγδαία αύξηση του αριθμού των κρουσμάτων με αποκορύφωμα την 04/01/2022 όπου τα κρούσματα έφτασαν τον μέγιστο τους αριθμό με 50126. Η κατάσταση αυτή που δημιουργήθηκε τον τελευταίο καιρό οφείλεται κυρίως σε δύο βασικούς παράγοντες. Πρώτον στην μετάλλαξη Δέλτα του COVID-19 η οποία ήταν πολύ πιο μεταδοτική από ότι η αρχική μετάλλαξη και δεύτερον στην κούραση και στην έλλειψη υπομονής του κόσμου. Παρότι ακολούθησε πίστα τα αρχικά μέτρα που πήρε η κυβέρνηση στην συνέχεια δεν άντεξε όλη αυτήν την κατάσταση και δημιούργησε ένα κλίμα σύγχυσης και αγανακτισμού.

Διάγραμμα 4 : Ημερήσιος αριθμός κρουσμάτων COVID-19

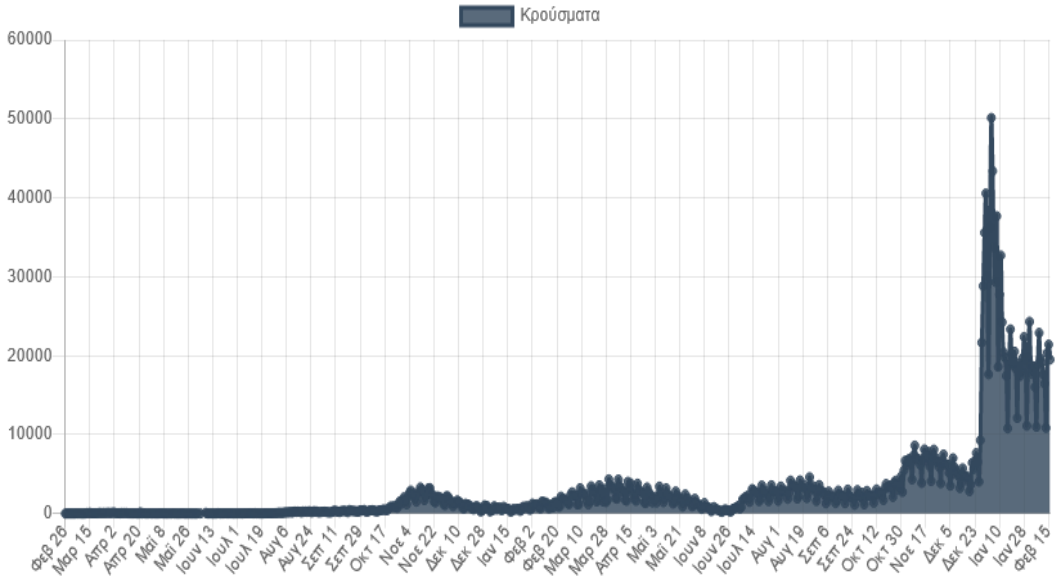

Πηγή: www.covid19.gov.gr

Παράλληλα με την αύξηση των κρουσμάτων είχαμε και τους διασωληνωμένους πολίτες, που νόσησαν και χρειάστηκε λόγω εμφάνισης προβλημάτων υγείας να εισαχθούν στο νοσοκομείο. Όπως βλέπουμε στο παρακάτω διάγραμμα εμφανίζεται ο αριθμός διασωληνωμένων στην χώρα από τον Φεβρουάριο του 2020 μέχρι και σήμερα. Αρχικά παρατηρούμε ομοιότητες με το διάγραμμα κρουσμάτων καθώς από τον

Φεβρουάριο του 2020 μέχρι και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους έχουμε σε γενικές γραμμές έναν χαμηλό αριθμό διασωληνωμένων. Στην συνέχεια παρατηρούμε ότι έχουμε 3 περιόδους κατά τις οποίες οι διασωληνωμένοι αυξήθηκαν. Αρχικά εμφανίζεται μια αύξηση τον Νοέμβριο του 2020, στην συνέχεια βλέπουμε μια αύξηση από τον Μάιο του 2021 μέχρι και το τέλος του καλοκαιριού του ιδίου έτους, αυτό οφείλεται πιθανότατα στην ελεύθερη είσοδο από τα σύνορα μας κατά τους καλοκαιρινούς μήνες σε μια προσπάθεια της κυβέρνησης να τονώσει την οικονομία της χώρας, και τέλος μεγάλη αύξηση παρατηρείται το τελευταίο τρίμηνο του 2021 τους μήνες δηλαδή που εμφανίστηκε η μετάλλαξη Δέλτα του ιού που όπως είπαμε και πιο πάνω ήταν πολύ πιο μεταδοτική από την αρχική.

Διάγραμμα 5 : Αριθμός διασωληνωμενων της Ελλάδας

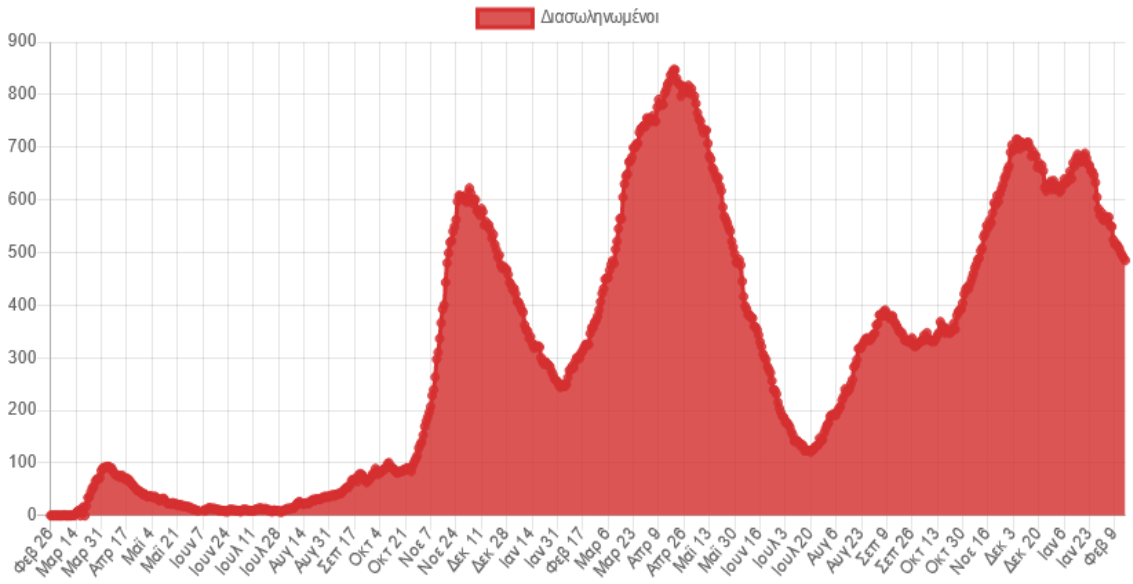

Πηγή: www.covid19.gov.gr

Στο τελευταίο αυτό διάγραμμα εμφανίζονται οι θάνατοι λόγω COVID-19 στην χώρα. Παρατηρούμε ότι το διάγραμμα είναι σχεδόν ίδιο με αυτό των διασωληνωμέων κάτι που δείχνει την άμεση σχέση των διασωληνωμένων με τους θανάτους. Έχουμε και πάλι 3 περιόδους κατά τις οποίες οι αριθμοί αυξήθηκαν κατά πολύ. Ξεκινάει τον Νοέμβριο του 2020 όπου ο αριθμός θανάτων φτάνει τους 100. Συνεχίζεται στις αρχές του καλοκαιριού του 2021, που όπως αναφέραμε και για τους διασωληνωμένους αυξάνεται λόγω του ανοίγματος των συνόρων της χώρας, που φτάνει τους 85 και τέλος έχουμε τον αριθμό ρεκόρ στις αρχές του 2022 που ο αριθμός εκτοξεύεται στους 110 κάτι που οφείλεται κατά ένα μεγάλο βαθμό και στην εμφάνιση της μετάλλαξης Δέλτα.

Διάγραμμα 6 : Αριθμός αποθανόντων της Ελλάδας

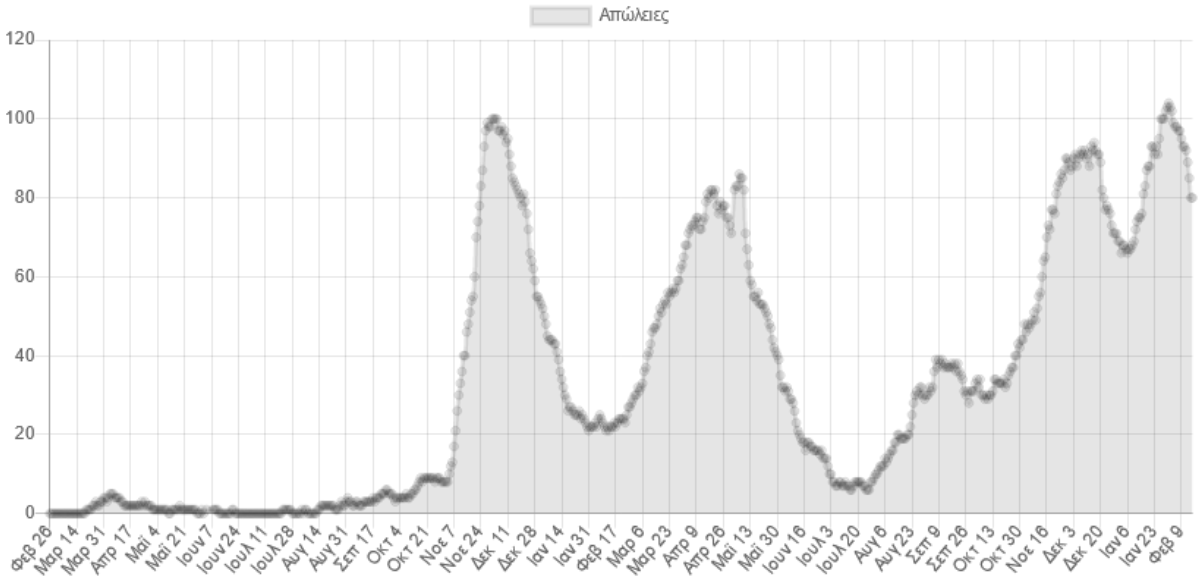

Πηγή: www.covid19.gov.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4
Εμπειρική Ανάλυση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί ο σκοπός της εργασίας αυτής και στην συνέχεια θα γίνει η ανάλυση του τραπεζικού συστήματος κατά την περίοδο 2010-2021. Θα γίνει κατανοητό κατά πόσο επηρεάστηκαν οι Τραπεζικοί Όμιλοι από την οικονομική κρίση, τα capital controls και την εμφάνιση του COVID-19

4.1 Σκοπός

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να παρουσιάσει την πορεία των 5 μεγάλων τραπεζών της χώρας στην διάρκεια των τελευταίων ετών. Θα γίνει ανάλυση βάση των τιμών των μετοχών των τραπεζών αυτών και τα διαστήματα που θα εξεταστούν είναι πρώτον η περίοδος 2010-2015 δηλαδή η περίοδος της οικονομικής κρίσης, δεύτερον η περίοδος 2016-2019 κατά την οποία είχαμε τα capital controls και τέλος η περίοδος 2020-2021 που σηματοδοτείται από την εμφάνιση του ιού COVID-19.

Συνολικά τα έτη τα οποία θα μελετήσουμε είναι η περίοδος 2010-2021. Η μελέτη αυτή βασίστηκε πάνω στους πέντε μεγάλους τραπεζικούς ομίλους της Ελλάδας:

- Όμιλος ALPHABANK(www.alpha.gr)
- Όμιλος ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ(www.nbg.gr)
- Όμιλος ΠΕΙΡΑΙΩΣ(www.piraeusbank.gr)
- Όμιλος EUROBANK(www.eurobank.gr)
- Όμιλος ATTICA BANK(www.atticabank.gr)

4.2 Απόδοση και Μεταβλητότητα

I. ΠΛΗΡΕΣ ΔΕΙΓΜΑ: ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 5/1/2010-24/8/2021

4.2.1 Οι Αποδόσεις

Για να γίνει η ανάλυση των πέντε αυτών τραπεζών πήραμε τις ιστορικές τιμές των μετοχών τους, τις συγκρίναμε και τις αναλύσαμε .

Αρχικά θα δούμε τις ημερήσιες ποσοστιαίες αποδόσεις των τραπεζών βάση του τύπου

$$r_t = 100 \cdot \ln(P_t / P_{t-1})$$

Στην ανάλυση μας έχουμε αφήσει εκτός δείγματος κάποιες τιμές αποδόσεων των τραπεζών που είναι πάρα πολύ ακραίες.

Αρχικά θα παρουσιαστούν τα διαγράμματα κάθε τράπεζας ξεχωριστά.

Διάγραμμα 7 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ALPHABANK 2010 - 2021

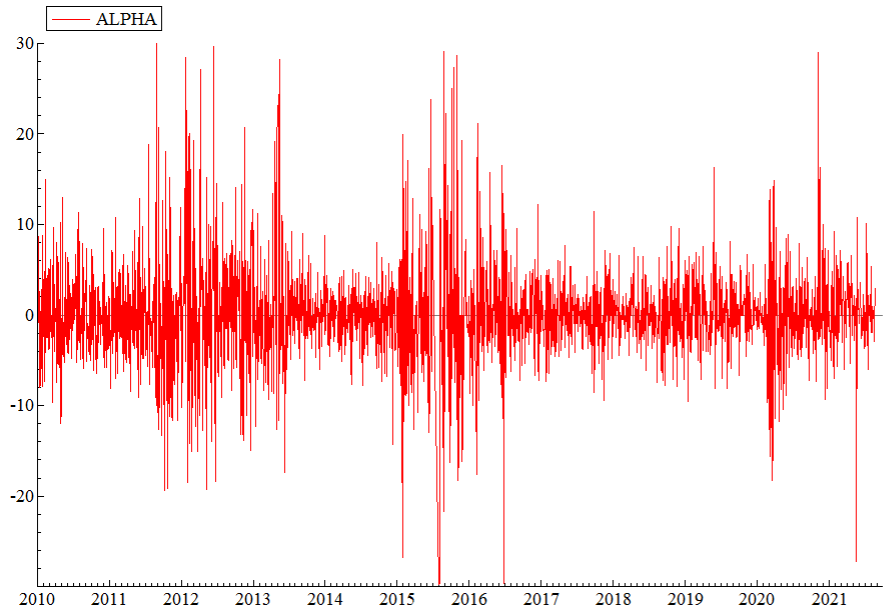

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε 3 περιόδους κατά τις οποίες υπάρχει έντονη μεταβλητότητα. Αρχικά σπό το 2012 εώς το 2014, στην συνέχεια από το 2015 μέχρι και τα μέσα του 2017 και τέλος στις αρχές του 2020. Οι περίοδοι αυτοι συμπίπτουν με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, των capital control και της πανδημίας και δικαιολογούν εώς ένα βαθμό την έντονη μεταβλητότητα στις

αποδόσεις της Τράπεζας Alpha Bank. Γενικότερα παρατηρείται υψηλή μεταβλητότητα οπτικά λόγω εξωτερικών επιδράσεων.

Διάγραμμα 8 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ATTICA 2010 - 2021

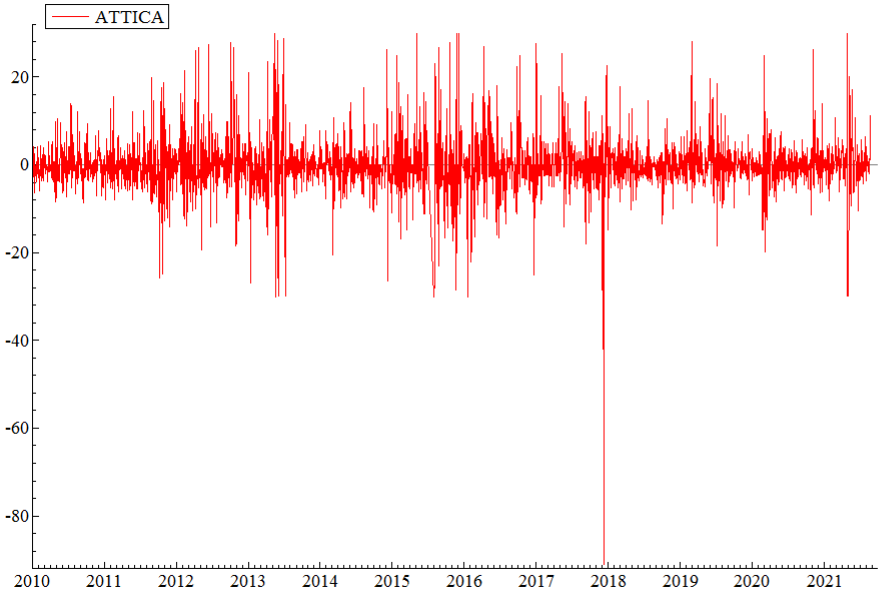

Από το διάγραμμα ποσοστιαίων αποδόσεων τις τράπεζας Attica Bank παρατηρούμε έντονη μεταβλητότητα καθ' όλη την διάρκεια των ετών που εξετάζουμε, με μοναδική εξαίρεση να αποτελεί το τέλος του 2017 όπου ο κίνδυνος εκτοξεύθηκε. Όλη αυτή η έντονη μεταβλητότητα οφείλεται σε εξωτερικές επιδράσεις όπως η οικονομικη κρίση, τα capital control και η πανδημία.

Διάγραμμα 9 : Ποσοστιαίες αποδόσεις ΕΤΕ 2010 - 2021

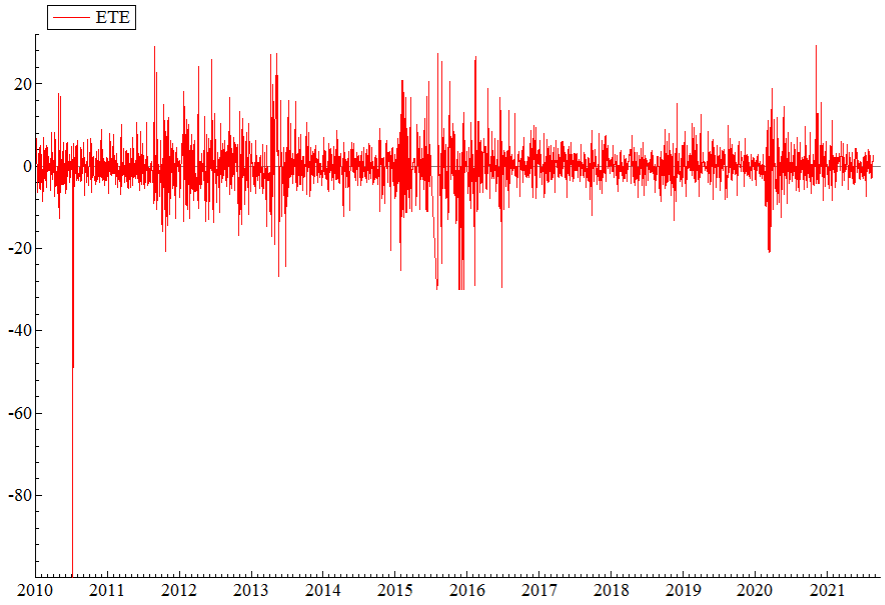

Από το ανωτέρω διάγραμμα παρατηρούμε έντονη μεταβλητότητα στις αποδόσεις της Εθνικής Τράπεζας. Υπάρχουν βέβαια αρκετά διαστήματα που η μεταβλητότα αυξήθηκε πιο έντονα όπως στα μέσα του 2010 όπου πήρε την πιο ακραία της τιμή, στις αρχές του 2012, στις αρχές του 2015 και στις αρχές του 2020. Μπορούμε να καταλάβουμε πως οι αποδόσεις τις τράπεζας επηρεάστηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης καθώς κατά το διάστημα αυτό ο κίνδυνος είχε την μεγαλύτερη του τιμή.

Διάγραμμα 10 : Ποσοστιαίες αποδόσεις EUROBANK 2010 - 2021

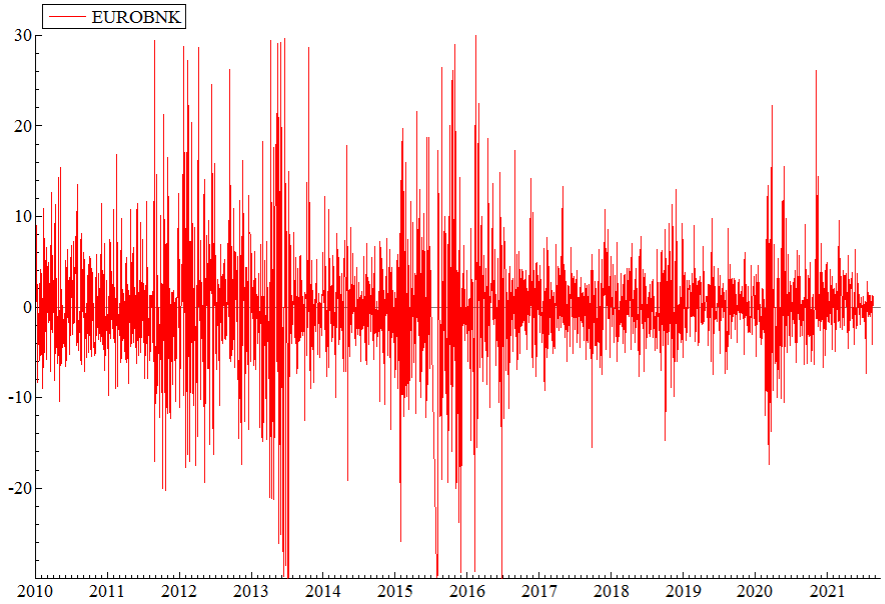

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι και η Eurobank επηρεάστηκε πολύ από την οικονομική κρίση , τα capital control και από την πανδημίας. Υπάρχουν δύο μεγάλες χρονικά περίοδοι όπου η μεταβλητότητα ήταν πιο έντονοι. Αρχικά από τα τέλη του 2011 μέχρι τα μέσα του 2013 και στην συνέχεια από τις αρχές του 2015 μέχρι και τα τέλη του 2017.

Διάγραμμα 11 : Ποσοστιαίες αποδόσεις PIRAEUS 2010 - 2021

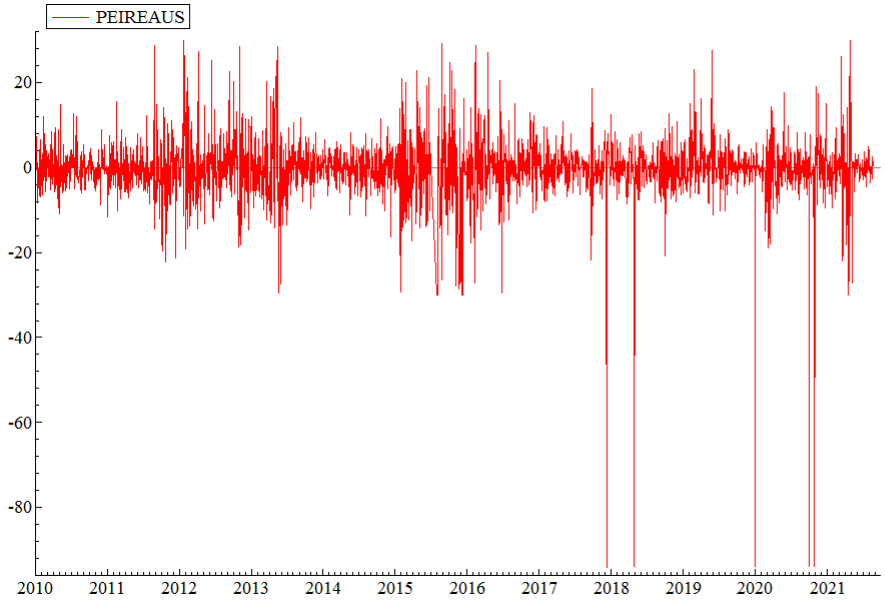

Τέλος από το διάγραμμα αποδόσεων της τράπεζας Πειραιως παρατηρούμε ότι και αυτή επηρεάστηκε από εξωτερικές επισράσεις αλλά είχε πολύ πιο έντονα φαινόμενα σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα σε σχέση με τις άλλες τράπεζες. Ειδικότερα βλέπουμε πως στις αρχές του 2018 και κατά την διάρκεια του 2020 η μεταβλητότητά της της ήταν πιο έντονη από ποτέ, αυτό σημαίνει πως επηρεάστηκε περισσότερο από την πανδημία και τα capital control σε σχέση με την οικονομική κρίση όπου ο κίνδυνός της είναι σαφώς μικρότερος.

Τα στατιστικά στοιχεία των αποδόσεων των πέντε τραπεζών παρουσιάζονται στον πίνακα 6.

Πίνακας 6 : Στατιστικά των Αποδόσεων των Τραπεζών

	ALPHA	**ATTICA**	**ETE**	**EUROBANK**	**PEIREAUS**
Μέση Τιμή	-0,034	-0,114	-0.191	-0,130	-0,445
Σταθμισμένος Μέσος	-0,114	-0,224	-0,149	-0,189	-0,292
Διάμεσος	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Μέγιστη Τιμή	29,988	30,003	29,224	29,938	29,950
Ελάχιστη Τιμή	-29,814	-91.101	-99,961	-30,000	-94,038
Τυπική Απόκλιση	5,270	6,426	5,671	6,110	7,383
Ασυμμετρία	0,424*	-0,583*	-2,010*	0,225*	-3,564*
Κύρτωση	6,221*	19,043*	38,270*	5,803*	46,296*
Jarque-Bera Έλεγχος	4684,9*	43275.24*	176071,9*	4025,426*	260913,5*

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,
** η εκτίμηση είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο 5%.*

Από τον πίνακα 6 διαπιστώνεται ότι η μέση απόδοση και των πέντε τραπεζών ήταν αρνητική. Υπάρχει επίση στατιστικός κίνδυνος διότι και για τις πέντε τράπεζες η τυπική τους απόκλιση σε απόλυτη τιμή είναι μεγαλύτερη της μέσης τιμής και η κύρτωση είναι μεγαλύτερη του 3, υπάρχει δηλαδή λεπτόκυρτη κατανομή με χοντρή ουρά (fat-tailed) κάτι που σημαίνει ότι οι ακραίες τιμές έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να εμφανιστούν.

4.2.2 Οι Μεταβλητότητες

Στην συνέχεια γίνεται εκτίμηση της μεταβλητότητας των αποδόσεων των τραπεζών με την χρήση του μοντέλου GARCH:

(i) $GARCH(1,1)$

$$r_t = \mu + \varepsilon_t$$
$$\varepsilon_t = z_t \sigma_t$$
$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha_1 \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_1 \sigma_{t-1}^2$$

όπου r η απόδοση του γενικού δείκτη, z τυχαία μεταβλητή που ακολουθεί την κατανομή *t-student*.

Το υπόδειγμα GARCH είναι επέκταση του υποδείγματος ARCH όπως το υπόδειγμα ARMA αποτελεί επέκταση του AR. Το ***Generalized AutoRegressive Conditional Heteroscedasticity (GARCH) model*** είναι μια γενικευμένη μορφή της αυτοπαλίνδρομης υπό-συνθήκη ετεροσκεδαστικότητας.

Ο πίνακας 7 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της εκτίμησης του μοντέλου GARCH για τους πέντε τραπεζικούς ομίλους συγκεντρωτικά.

Πίνακας 7 : Εκτίμηση Μοντέλου GARCH(1,1)

	ALPHA	**ATTICA**	**ETE**	**EUROBANK**	**PEIREAUS**
μ	-0,048 †	-0,354	-0,112	-0.105 †	-0,233
ω	0,304	2,368	1,213	0,534	3,532
α_1	0,115	0,238	0,180	0,160	0,316
β_1	0,8821	0,769	0,788	0,843	0,695

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Τα αποτελέσματα του πίνακα 7 δείχνουν ότι όλοι σχεδόν οι συντελεστές του μοντέλου είναι στατιστικά σημαντικοί. Επίσης διαπιστώνεται η εμμονή της μεταβλητότητας (volatility persistence) σε όλες τις τράπεζες.

Με βάση την εκτίμηση του μοντέλου GARCH(1,1) υπολογίστηκε στη συνέχεια η μεταβλητότητα (ο κίνδυνος) των αποδόσεων για κάθε τράπεζα.

Η γραφική εξέλιξη της μεταβλητότητας των τραπεζών παρουσιάζεται στα διαγράμματα 12-16.

Διάγραμμα 12 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Alpha Bank

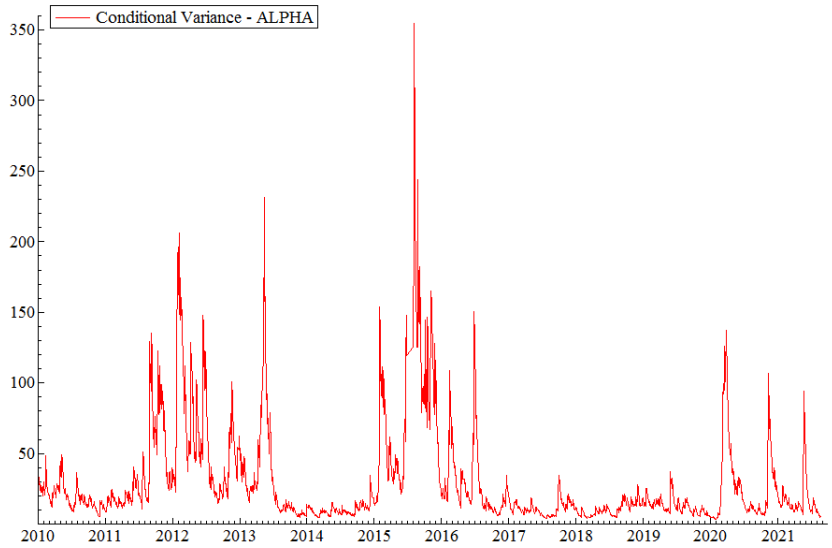

Για την Alpha Bank μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι ο κίνδυνος(μεταβλητότητα) να αυξάνεται στις αρχές του 2012, στο τέλος του 2015 και στις αρχές του 2020. Μπορεί δηλαδή οπτικά να φανεί ότι ο κίνδυνος αυξήθηκε και στις 3 χρονικές περιόδους που εξετάζουμε 2010-2015,2016-2019 και 2020 - 2021. Μεγαλύτερη βέβαια μεταβλητότητα παρουσιάζει στο τέλος του 2015 και στις αρχές του 2016, δηλαδή επηρεάστηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από την οικονομική κρίση και από την εμφάνιση των capital controls

Διάγραμμα 13 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Attica Bank

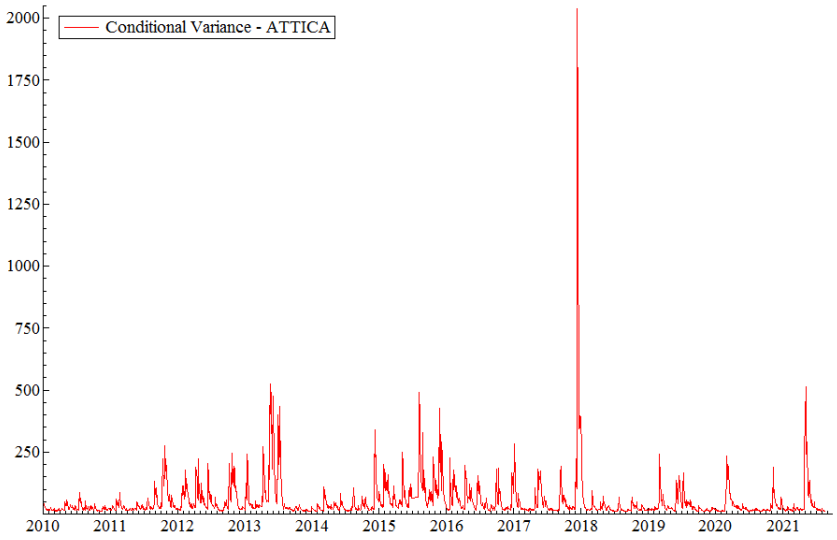

Για την Attica Bank μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι δεν υπήρχε τόσο μεγάλη μεταβλητότητα όπως στην Alpha Bank. Στο διάστημα 2010 - 2021 ο μεγαλύτερος κίνδυνος εμφανίζεται στα μέσα του 2013 αλλά κυρίως στις αρχές του 2018,όπου και κορυφώνεται. Από το διάγραμμα αυτό μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι η τράπεζα αυτή

επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση αλλά κυρίως επηρεάστηκε από την εμφάνιση των capital controls στην Ελλάδα, δηλαδή κατά το διάστημα 2016-2019.

Διάγραμμα 14 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Εθνικής Τράπεζας

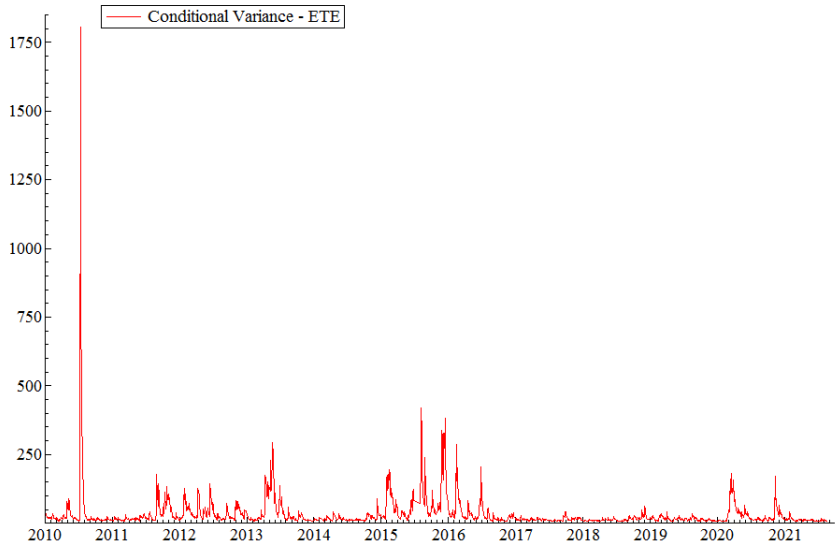

Στην συνέχεια βλέπουμε το διάγραμμα μεταβλητότητας της Εθνικής Τράπεζας. Ενώ για τις προηγούμενες δύο τράπεζες βλέπουμε ότι επηρεάστηκαν κατά βάση από τα capital controls, για την Εθνική δεν συμβαίνει αυτό. Παρατηρούμε ότι δεν υπάρχουν μεγάλες μεταβολές στον κίνδυνο κατά το διάστημα 2010 - 2021, αλλά ότι ο κίνδυνος μεγιστοποιείται κατά το 2010. Αυτό σημαίνει πως η Εθνική Τράπεζα επηρεάστηκε κατά κύριο λόγο από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και πολύ λιγότερο το διάστημα 2016-2019 όταν πρωτοεμφανίστηκαν τα capital controls. Μπόρεσε δηλαδή να προσαρμοστεί πιο αποτελεσματικά και πιο άμεσα από τις άλλες δύο τράπεζες.

Διάγραμμα 15 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Eurobank

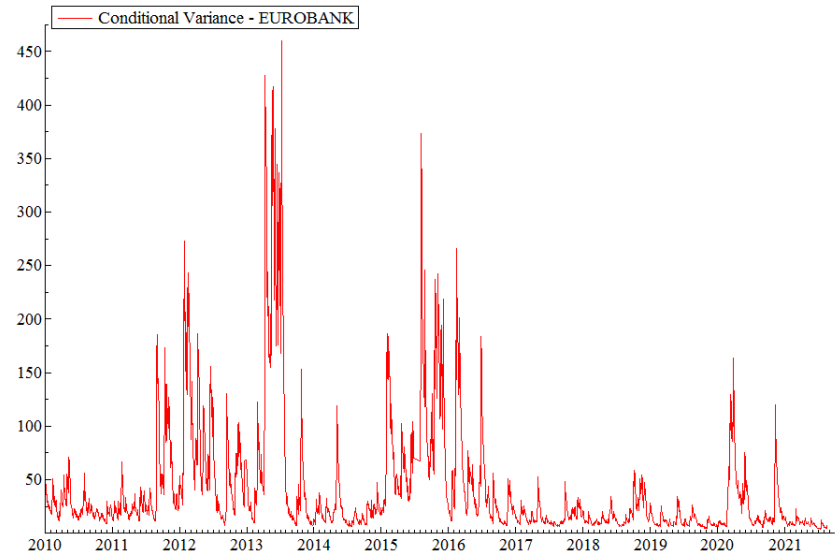

Το ανωτέρω διάγραμμα απεικονίζει την μεταβλητότητα της Eurobank κατά το διάστημα 2010-2021. Μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η τράπεζα αυτή επηρεάστηκε πολύ περισσότερο από τις άλλες τέσσερις καθώς υπάρχει μεγάλη αύξηση του κινδύνου

σε πολλά διαφορετικά χρονικά διαστήματα. Πιο συγκριμένα βλέπουμε πως στις αρχές του 2012, στις αρχές του 2013 αλλά και στις αρχές του 2016 ο κίνδυνος είχε την μεγαλύτερη αύξηση, με την μεγαλύτερη τιμή να εμφανίζεται το 2013. Αυτό σημαίνει πως η Eurobank επηρεάστηκε σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό τόσο από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης όσο και από την εμφάνιση των capital controls. Σε αντίθεση η εμφάνιση του COVID-19 φαίνεται ότι δεν την επηρέασε σε τόσο μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 16 : Διάγραμμα Μεταβλητότητας Τράπεζας Πειραιώς

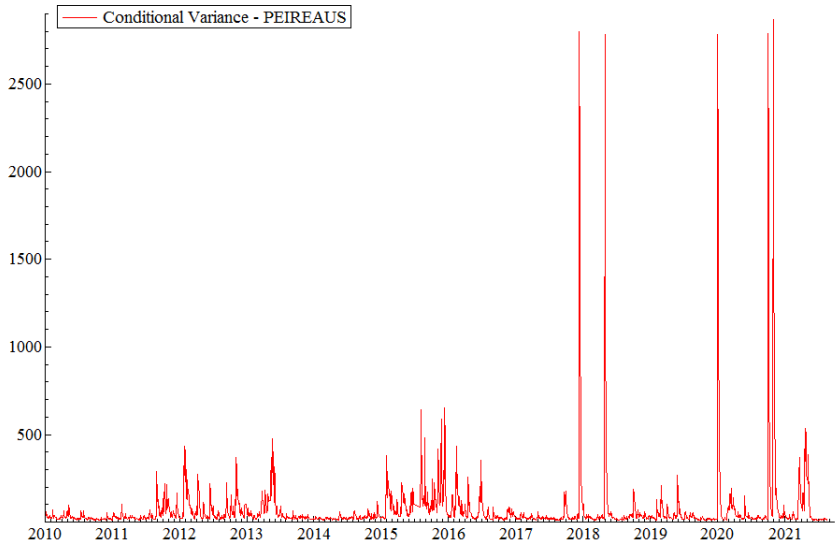

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε την μεταβλητότητα της τράπεζας Πειραιώς. Το διάγραμμα αυτό μας δίνει να καταλάβουμε πως σε αντίθεση με τους άλλους τέσσερις τραπεζικούς ομίλους, η Πειραιώς επηρεάστηκε περισσότερο κατά τα τέλη του διαστήματος 2010 – 2021. Πιο συγκεκριμένα ο μεγαλύτερος κίνδυνος στην τράπεζα αυτή εμφανίστηκε στις αρχές του 2018, στις αρχές του 2020 και στις αρχές του 2021. Αυτό σημαίνει πως η τράπεζα Πειραιώς επηρεάστηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό τόσο από την εμφάνιση των capital controls όσο και από την εμφάνιση της πανδημίας στην χώρα. Ενώ μπόρεσε να προσαρμοστεί πολύ αποτελεσματικά στην οικονομική κρίση, δεν μπόρεσε να κάνει το ίδιο και στα άλλα δυο χρονικά διαστήματα που μελετάμε.

Συμπερασματικά διαπιστώθηκε πως οι τράπεζες που επηρεάστηκαν περισσότερο, όσον αφορά τον κίνδυνο, είναι η Alpha Bank και η Eurobank. Αναφορικά με τα τρία χρονικά διαστήματα παρατηρούμε πως οι τράπεζες επηρεάστηκαν περισσότερο από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και την εμφάνιση των capital controls, ενώ η μοναδική τράπεζα που επηρεάστηκε από την εμφάνιση του COVID-19 ήταν η τράπεζα Πειραιώς.

ΙΙ. ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Τέλος θα μελετήσουμε τους πίνακες αποδόσεων των 5 τραπεζών ξεχωριστά για κάθε τράπεζα αλλά και ξεχωριστά για κάθε περίοδο που αναλύσαμε, δηλαδή για την περίοδο της οικονομικής κρίσης του 2010-2015, την περίοδο εμφάνισης των capital controls 2016-2019 και τέλος την περίοδο εμφάνισης της πανδημίας 2020-2021

1η χρονική περίοδος: 5/1/2010 - 31/12/2015
2η χρονική περίοδος: 4/1/2016 - 31/12/2019
3η χρονική περίοδος: 2/1/2020 - 24/8/2021

4.2.3 Οι Αποδόσεις των τριών χρονικών περιόδων

Πίνακας 8: Αποδόσεις ALPHABANK

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
Μέση Τιμή	-0,082	-0,034	-0,022
Διάμεσος	-0,285	0,000	-0,039
Μέγιστη Τιμή	29,988	21,212	28,962
Ελάχιστη Τιμή	-29,814	-29,661	-27,209
Τυπική Απόκλιση	6,245	3,675	4,715
Ασυμμετρία	0,531	-0,072	-0,071
Κύρτωση	4,431	9,912	10,416
Jarque-Bera Έλεγχος	1258,5	1979,6	923,8

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,

Σύμφωνα με τον πίνακα η Alpha Bank είχε χαμηλότερη απόδοση κατά την 1η χρονική περίοδο. Ενώ για όλο το διάστημα έχουμε στατιστικό κίνδυνο και υπάρχει λεπτόκυρτη κατανομή με χοντρή ουρά (fat-tailed).

Πίνακας 9: Αποδόσεις ΕΤΕ

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
Μέση Τιμή	-0,425	0,062	0,040
Διάμεσος	-0,435	0,000	0,178
Μέγιστη Τιμή	29,137	26,668	29,239
Ελάχιστη Τιμή	-99,962	-29,455	-20,980
Τυπική Απόκλιση	6,759	4,028	4,686
Ασυμμετρία	-2,278	-0,008	0,266
Κύρτωση	37,870	12,538	9,875
Jarque-Bera Έλεγχος	75591,1	3767,7	797,8

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,

Παρόμοια περίπτωση έχουμε και για τη Εθνική Τράπεζα, καθώς μικρότερη απόδοση έχει την 1η περίοδο όπως και η Alpha Bank. Ενώ και αυτή ακολουθεί λεπτόκυρτη κατανομη αποδόσεων.

Πίνακας 10: Αποδόσεις ATTICA

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
Μέση Τιμή	-0,121	-0,116	-0,080
Διάμεσος	0,000	0,000	-0,223
Μέγιστη Τιμή	30,003	28,209	30,000
Ελάχιστη Τιμή	-30,002	-91,102	-29,975
Τυπική Απόκλιση	6,779	6,336	5,228
Ασυμμετρία	0,446	-2,608	0,231
Κύρτωση	8,372	48,345	13,975
Jarque-Bera Έλεγχος	1812,8	86286,6	2024,5

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,

Σε αντίθεση με τις παραπάνω δύο τράπεζες η Attica Bank έχει περίπου την ίδια αρνητική μέση τιμή τόσο κατά την 1η χρονική περίοδο όσο και την 2η . Αυτό σημαίνει ότι επηρεάστηκε το ίδιο τόσο από την οικονομική κρίση όσο και από την εμφάνιση των capital controls.

Πίνακας 11: Αποδόσεις EUROBANK

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
Μέση Τιμή	-0,317	0,074	0,045
Διάμεσος	-0,379	0,000	0,000
Μέγιστη Τιμή	29,677	29,938	26,173
Ελάχιστη Τιμή	-30,000	-30,000	-17,364
Τυπική Απόκλιση	7,429	4,348	4,209
Ασυμμετρία	0,266	-0,066	0,752
Κύρτωση	6,698	11,215	10,337
Jarque-Bera Έλεγχος	853,2	2796,1	941,9

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,

Σύμφωνα με τον πίνακα αποδόσεων της Eurobank παρατηρούμε πολύ μεγαλη διαφορα στην μεση τιμή της 1^{ης} περιόδου σε σχέση με της άλλες δυο. Η επίδραση της οικονομικήε κρίσης ήταν αρκετα μεγάλη για την τράπεζα αυτή. Όπως και για όλες τις άλλες τράπεζες έτσι και για αυτή έχουμε λεπτόκυρτη κατανομή αποδόσεων με χοντρή ουρά (fat-tailed).

Πίνακας 12: Αποδόσεις PEIRAEUS

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
Μέση Τιμή	-0,399	-0,129	-1,390
Διάμεσος	0,000	0,000	-0,431
Μέγιστη Τιμή	29,941	28,571	29,950
Ελάχιστη Τιμή	-30,000	-94,038	-93,921
Τυπική Απόκλιση	6,914	6,634	10,199
Ασυμμετρία	-0,101	-5,496	-5,624
Κύρτωση	7,422	83,768	51,948
Jarque-Bera Έλεγχος	1197,96	275187,0	42355,1

Ο σταθμισμένος μέσος όρος υπολογίζεται αφαιρώντας το 5 % των υψηλών και το 5 % των χαμηλών παρατηρήσεων του δείγματος,

Τέλος για την Τράπεζα Πειραιώς παρατηρουμε ότι η χαμηλότερη μέση τιμή εμφανίζεται την 3^{η} χρονική περίοδο. Αυτό σημαίνει πως η Τράπεζα Πειραιώς ήταν η μοναδικη από τις 5 που επηρεάστηκε σε τόσο μεγάλο βαθμό από την εμφάνιση της πανδημίας.

Να αναφέρουμε ότι η κατανομή και των 5 τραπεζών δεν παρουσιάζει κανονικότητα.

Στη συνέχεια εξετάζεται στατιστικά η υπόθεση της ισότητας των μέσων αποδόσεων μεταξύ των τριών χρονικών περιόδων για κάθε τράπεζα.

Συγκεκριμένα οι υποθέσεις είναι:

$H_0 : \mu_1 = \mu_2 = \mu_3$

H_1 : τουλάχιστον δύο μέσοι διαφέρουν

όπου μ_i η μέση απόδοση της $i = 1, 2, 3$ χρονικής περιόδου.

Τα αποτελέσματα του ελέγχου παρουσιάζονται στον πίνακα 13.

Πίνακας 13 : Έλεγχος Ισότητας Μέσης Απόδοσης των τριών περιόδων

	ALPHA	ATTICA	ETE	EUROBANK	PIRAEUS
ΤΕ	3,034	1,290	6,499	9,911	5,534
ΤΠ	0,219	0,525	0,039	0,007	0,063

ΤΕ = Τιμή του ελέγχου *Kruskal-Wallis*. **ΤΠ** = Τιμή πιθανότητας του ελέγχου.

Οι μέσες τιμές των αποδόσεων είναι ίδιες στις 3 περιόδους για την Alpha Bank και την Attica Bank, ενώ για τις άλλες 3 τράπεζες, δηλαδή την ΕΤΕ, την τράπεζα Πειραιώς και την Eurobank, φαίνεται ότι διαφέρουν.

4.2.4 Οι Μεταβλητότητες των τριών χρονικών περιόδων

ΕΠΙΛΟΓΗ ΜΟΝΤΕΛΟΥ GARCH

Για τον προσδιορισμό της μεταβλητότητας των αποδόσεων κάθε τράπεζας στις τρεις χρονικές περιόδους ακολουθήθηκε μια διαδικασία δύο βημάτων.
(α) Χρησιμοποιώντας το κριτήριο Akaike (AIC) έγινε επιλογή ενός από τα ακόλουθα μοντέλα:

(i) $GARCH(1,1)$

$$r_t = \mu + \varepsilon_t$$
$$\varepsilon_t = z_t \sigma_t$$
$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha_1 \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_1 \sigma_{t-1}^2$$

(ii) $EGARCH(1,1)$

$$r_t = \mu + \varepsilon_t$$
$$\varepsilon_t = z_t \sigma_t$$
$$\log \sigma_t^2 = \omega + \alpha_1 \left| \frac{\varepsilon_{t-1}}{\sigma_{t-1}} \right| + \beta_1 \sigma_{t-1}^2 + \gamma_1 \frac{\varepsilon_{t-1}}{\sigma_{t-1}}$$

(iii) $GJR - GARCH(1,1)$

$$r_t = \mu + \varepsilon_t$$
$$\varepsilon_t = z_t \sigma_t$$
$$\sigma_t^2 = \omega + \alpha_1 \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_1 \sigma_{t-1}^2 + \gamma_1 \varepsilon_{t-1}^2 \cdot Dum_{t-1}$$

όπου $Dum_{it-1} = \begin{cases} 1 & \text{αν} \ \ \varepsilon_{it-1} < 0 \\ 0 & \text{αν} \ \ \varepsilon_{it-1} \geq 0 \end{cases}$ και $i = 1, \ldots, 6$.

(iv) $PARCH(1,1)$

$$r_t = \mu + \varepsilon_t$$
$$\varepsilon_t = z_t \sigma_t$$
$$\sigma_t^\delta = \omega + \beta_1 \sigma_{t-1}^\delta + \alpha_1 \left(|\varepsilon_{t-1}| - \gamma_1 \varepsilon_{t-1} \right)^\delta$$

όπου r η απόδοση του γενικού δείκτη, z τυχαία μεταβλητή που ακολουθεί την κατανομή *t-student*.

(β) Με βάση την εκτίμηση του μοντέλου GARCH που προκρίθηκε στο (α) βήμα γίνεται υπολογισμός της μεταβλητότητας των αποδόσεων.

Τα μοντέλα GARCH που επιλέχθηκαν, σύμφωνα με την τιμή AIC, αναφέρονται στον πίνακα 14.

Πίνακας 14: Επιλογή GARCH με το κριτήριο AIC

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
ALPHA	$GJR-GARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$
ATTICA	$PARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$
ETE	$PARCH(1,1)$	$PARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$
EUROBANK	$GJR-GARCH(1,1)$	$GJR-GARCH(1,1)$	$PARCH(1,1)$
PEIREAUS	$GJR-GARCH(1,1)$	$PARCH(1,1)$	$GARCH(1,1)$

Η εκτίμηση των υποδειγμάτων παρουσιάζεται στους πίνακες 15-19.

Πίνακας 15: ALPHA BANK, Εκτιμήσεις GARCH Μοντέλων

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,131†	-0,043†	-0,132†
ω	0,339	0,393†	1,283†
α_1	0,082	0,057	0,138†
β_1	0,885	0,867	0,767
γ_1	0,067	0,113	0,.204†
δ			

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Πίνακας 16: ETE BANK, Εκτιμήσεις GARCH Μοντέλων

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,435	0,032†	-0,105†
ω	0,267†	0,314†	0,436†
α_1	0,180	0,118	0,051†
β_1	0,822	0,850	0,859
γ_1	0,221	0,407	0,169
δ	0,978	1,260	

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Πίνακας 17: ATTICA BANK, Εκτιμήσεις GARCH Μοντέλων

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,520	-0,358	-0,271†
ω	0,412†	3,934†	1,047†
α_1	0,258	0,203	0,080†
β_1	0,770	0,739	0,834
γ_1	0,165†	0,152†	0,178†
δ	0,975		

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Πίνακας 18: EUROBANK, Εκτιμήσεις GARCH Μοντέλων

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,506	-0,06†	-0,015†
ω	1,698	0,632	0,029†
α_1	0,131	0,077†	0,118
β_1	0,794	0,842	0,913
γ_1	0,147	0,104	0,574
δ			0,876

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Πίνακας 19: PIRAEUS BANK, Εκτιμήσεις GARCH Μοντέλων

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,283	-0,130	-0,440
ω	0,672†	0,220†	15,708†
α_1	0,099	0,160	2,130†
β_1	0,875	0,813	0,305†
γ_1	0,053†	0,386	
δ		0,589	

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Παρατηρούμε ότι για όλες τις τράπεζες και για όλες τις περιόδους ενώ το β1 φτάνει κοντά στην μονάδα δεν είναι στατιστικά σημαντικό άρα δεν έχουμε εμμονή της μεταβλητότητας. Μοναδική εξαίρεση είναι η 3^{η} περίοδος για την Τράπεζα Πειραιώς που ενώ το β1 είναι στατιστικά σημαντικό δεν είναι κοντά στην μοναδα.

Τέλος θα δούμε την εκτίμηση της μέσης διακύμανσης από τον πίνακα 20

Πίνακας 20: Εκτίμηση Μέσης τιμής της Διακύμανσης

	5/1/2010 - 1/12/2015	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
ALPHA	41,107	14,180	28,363
ATTICA	55,597	58,814	32,851
ETE	42,712	15,570	23,489
EUROBANK	61,247	19,201	22,371
PEIREAUS	53,294	35,206	34,383

Από τον πίνακα 20 παρατηρούμε ότι για τις τράπεζες Alpha Bank, Eurobank, Εθνική και Πειραιώς η μέση μεταβλητότητα(δηλαδή ο κίνδυνος της απόδοσης) είναι μεγαλύτερη κατά την 1η περίοδο κάτι που σημαίνει ότι αυτοί οι τραπεζικοί όμιλοι επηρεάστηκαν περισσότερο από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης. Σε αντίθεση η τράπεζα Attica επηρεάστηκε περισσότερο κατά την 2η περίοδο, δηλαδή την περίοδο τον capital control, ενώ και για αυτή η μεταβλητότητα κατά την 1η χρονική περίοδο ήταν πολύ μεγάλη.

4.2.5 Διάχυση της Μεταβλητότητας μεταξύ των Τραπεζών στις τρείς χρονικές περιόδους

Στην παρούσα παράγραφο επιχειρείται μια διερεύνησε της εξάρτησης της μεταβλητότητα των αποδόσεων των 5 τραπεζών στις τρείς χρονικές περιόδους.
Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιείται το πολυπαραγοντικό μοντέλο DCC-GARCH (*Dynamic Conditional Correlation Model*) του Engle (2002), που αναπτύχθηκε για την ανίχνευση της συσχέτισης και της μεταβλητότητας μεταξύ των αποδόσεων των υπό μελέτη χρηματαγορών.

Συγκεκριμένα το πολυπαραγοντικό μοντέλο GARCH που εφαρμόστηκε στα δεδομένα του δείγματος για κάθε χρονική περίοδο έχει ως εξής:

$\mathbf{y_t} = \boldsymbol{\mu}_\mathbf{t} + \boldsymbol{\varepsilon}_\mathbf{t}$ με $\boldsymbol{\varepsilon}_\mathbf{t} = \mathbf{H}_\mathbf{t}^{1/2} e_\mathbf{t}$,

όπου

$\mathbf{y_t} =$ διάνυσμα (5×5) των ημερήσιων αποδόσεων των τραπεζών,

$\boldsymbol{\mu}_\mathbf{t} =$ διάνυσμα (5×5) των δεσμευμένων μέσων,

$\boldsymbol{\varepsilon}_\mathbf{t} =$ διάνυσμα (5×5) των λαθών με μέσο το μηδενικό διάνυσμα και δεσμευμένης διακύμανσης-συνδιακύμανση τον (6×6) πίνακα, $\mathbf{H_t}$,

$e_\mathbf{t} =$ διάνυσμα (5×5) τυχαίων μεταβλητών που ακολουθεί την κατανομή *t* με μέσο το μηδενικό διάνυσμα και διακύμανση-συνδιακύμανση τον μοναδιαίο πίνακα. Επίσης ισχύει $\mathbf{H_t} = \mathbf{D_t R_t D_t}$ όπου $\mathbf{D_t}$ διαγώνιος πίνακας με στοιχεία τις χρονικά μεταβαλλόμενες τυπικές αποκλίσεις όπου $h_{it}^{1/2}$ που εκτιμώνται για κάθε εξίσωση από το υπόδειγμα GJR-GARCH(1,1):

$\sigma_{it}^2 = \omega_i + \alpha_i \varepsilon_{it-1}^2 + \beta_i \sigma_{it-1}^2 + \gamma_i \varepsilon_{it-1}^2 \cdot Dum_{it-1}$, όπου $Dum_{it-1} = \begin{cases} 1 & \text{αν } \varepsilon_{it-1} < 0 \\ 0 & \text{αν } \varepsilon_{it-1} \geq 0 \end{cases}$ και

$i = 1,\ldots,5$.

Οι εκτιμήσεις των συντελεστών του μοντέλου DCC-GJR-GARCH(1,1), παρουσιάζονται στους πίνακες παρακάτω.

Πίνακας 21: Εκτίμηση για ALPHA BANK

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,131†	-0,043†	-0,130†
ω	0,339	0,392	1,261
α_1	0,0820	0,057	0,127†
β_1	0,885	0,867	0,769
γ_1	0,067	0,112	0,211†

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Για την Alpha Bank παρατηρούμε ότι για την 3η χρονικη περίοδο έχουμε θετική ασυμμετρία, δηλαδή αναμένεται η απόδοση να ανέβει, διότι το γ1 είναι στατιστκα σημαντικό και είναι θετικός αριθμός.

Πίνακας 22: Εκτίμηση για ΕΤΕ

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,431	0,027†	-0,105
ω	2,749	0,979	0,428
α_1	0,184	0,057	0,049
β_1	0,699	0,820	0,860
γ_1	0,159	0,126	0,169

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Για την Εθνική Τράπεζα παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει θετική ή αρνητική ασυμμετρία διότι για καμία χρονική περίοδο το γ1 δεν είναι στατιστικά σημαντικό.

Πίνακας 23: Εκτίμηση για ATTICA BANK

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,469	-0,358	-0,271†
ω	2,722	3,860	1,026
α_1	0,209	0,198	0,076†
β_1	0,733	0,740	0,835
γ_1	0,169	0,153†	0,179†

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Για την Attica Bank έχουμε την ίδια περίπτωση με αυτήν της Alpha Bank καθώς έχουμε θετική ασυμμετρία για την 3η χρονική περίοδο.

Πίνακας 24: Εκτίμηση για EUROBANK

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,506	-0,007†	-0,030†
ω	1,696	0,633	0,091†
α_1	0,131	0,077	0,035†
β_1	0,794	0,842	0,909
γ_1	0,147	0,104	0,157

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%*

Για την Eurobank δεν παρατηρείται σε καμία χρονική περίοδο θετική ή αρνητική ασυμμετρία.

Πίνακας 25: Εκτίμηση για PIRAEUS BANK

Συντελεστής	*5/1/2010 - 1/12/2015*	*4/1/2016 - 1/12/2019*	*2/1/2020 - 24/8/2021*
μ	-0,284	-0,103	-1,305†
ω	0,672	5,306	82,718
α_1	0,099	0,218	0,033† †
β_1	0,875	0,626	0,555
γ_1	0,053†	0,185†	-0,052

† *Στατιστικά ασήμαντη εκτίμηση σε επίπεδο 5%.*

Τέλος για την Τράπεζα Πειραιώς παρατηρούμε ότι υπάρχει θετική ασυμμετρία για την 1η και την 2η χρονική περίδο, κάτι που πρακτικά σημαίνει τάση της απόδοσης προς τα επάνω.

Στην συνέχεια θα δούμε την εκτίμηση των διαχρονικών συσχετίσεων για τους πέντε τραπεζικού ομίλους.

Τα γραφήματα των δυναμικών (διαχρονικών) συσχετίσεων μεταξύ των τραπεζικών αποδόσεων για τις τρείς χρονικές περιόδους φαίνεται στα διαγράμματα 17-19.

Για όλα τα διαγράμματα γίνεται αντιστοίχιση αριθμού με τράπεζα ως εξής:

1. ALPHA BANK
2. ATTICA BANK
3. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
4. EUROBANK
5. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Διάγραμμα 17: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 5/1/2010- 31/12/2015.

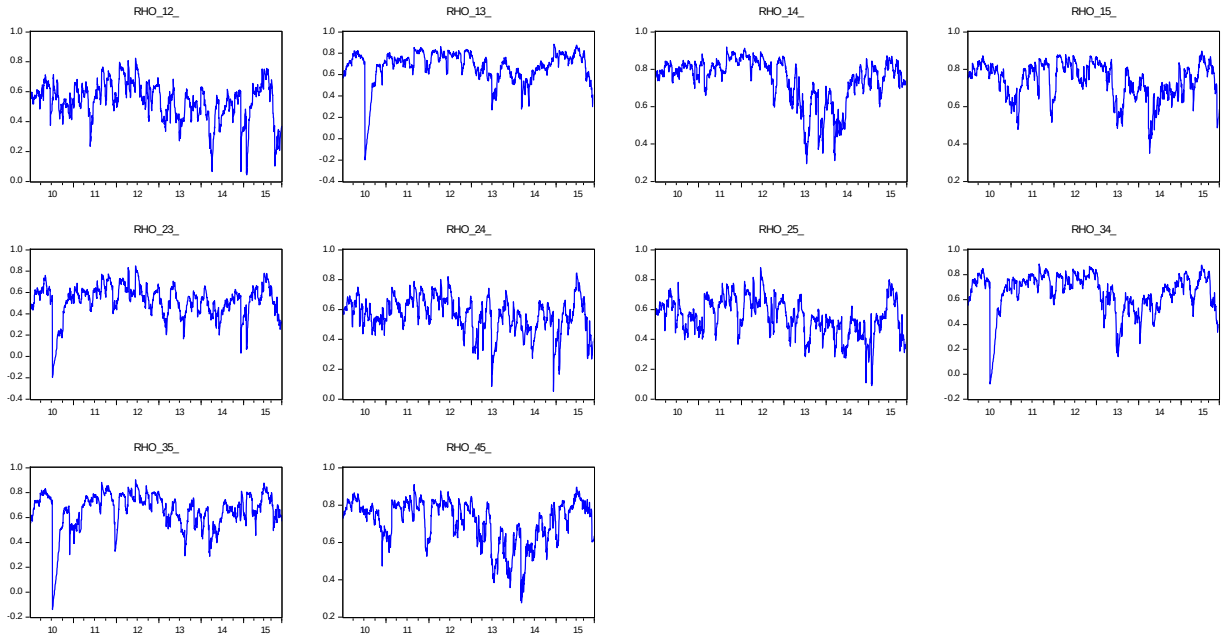

Στο διάγραμμα 17 παρατηρούμε ότι σχεδόν για όλες τις περιπτώσεις έχουμε θετική συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών. Μόνο για τρεις περιπτώσεις εμφανίζεται αρνητική συσχέτιση για πολύ μικρη χρονική περίοδο, για την περίπτωση Alpha Bank-ΕΤΕ, για την περίπτωση Attica Bank-ΕΤΕ και για την περίπτωση ΕΤΕ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

Διάγραμμα 18: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 4/1/2016-31/12/2019.

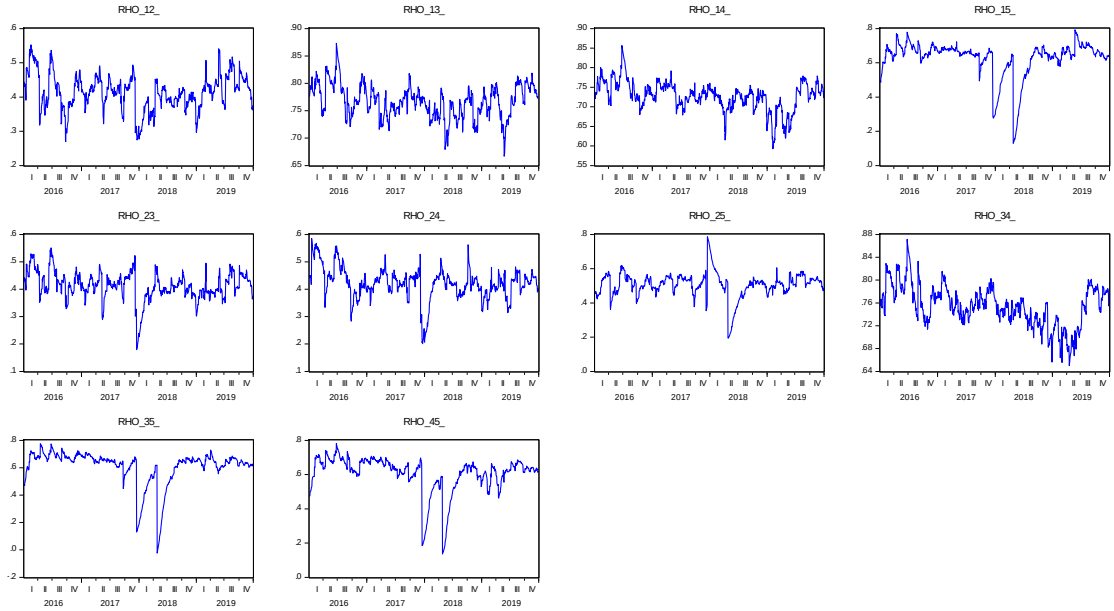

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι για όλες τις περιπτώσεις υπάρχει θεική συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών και στις περισσότερες περιπτώσεις ο συντελεστης συσχέτισης τείνει να φτάσει την μονάδα.

Διάγραμμα 19: Δυναμικές συσχετίσεις μεταξύ για την περίοδο 2/1/2020-24/8/2021.

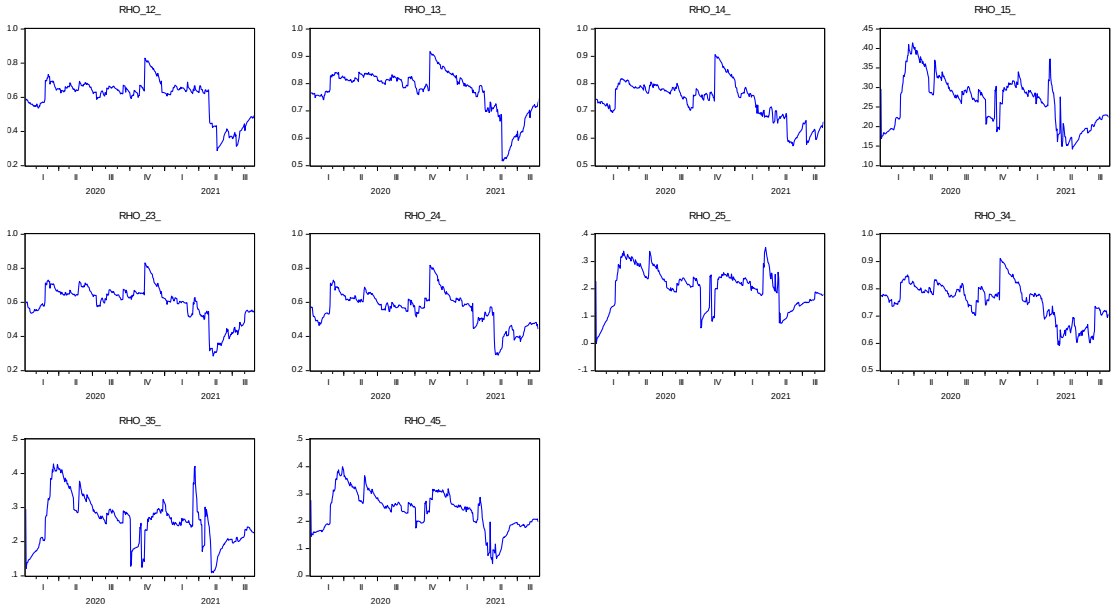

Για το διάγραμμα των δυναμικών συσχετίσεων της 3ης περιόδου παρατηρούμε ότι σε όλες τις περιπτώσεις υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των τραπεζών με μοναδική εξαίρεση την περίπτωση Attica Bank-Πειραιώς όπου η συσχέτιση τους τείνει να μηδενιστεί.

Να αναφέρουμε ότι όλες οι δυναμικές συσχετίσεις παρουσιάζουν διαχρονικά σχετικά υψηλή μεταβλητότητα γύρω από ένα σχετικά υψηλό σταθερό επίπεδο συσχέτισης (ρ>0,5).

Οι εκτιμήσεις των μέσων συσχετίσεων για τις τρείς χρονικές περιόδους, όπως προέκυψαν από το μοντέλο DCC-GARCH(1,1) παρουσιάζονται στο πίνακα 26.

Πίνακας 26: Μέσες Συσχετίσεις Τραπεζικών Αποδόσεων

ΤΡΑΠΕΖΕΣ	***(i)***	***(ii)***	***(iii)***
ALPHA - ATTICA	0,538	0,414	0,599
ALPHA - ETE	0,677	0,7667	0,773
ALPHA - EUROBANK	0,744	0,727	0,738
ALPHA - PEIREAUS	0,738	0,627	0,165
ATTICA - ETE	0,524	0,412	0,594
ATTICA-EUROBANK	0,564	0,421	0,562
ATTICA-PEIREAUS	0,551	0,507	0,202
ETE-EUROBANK	0,658	0,754	0,756
ETE - PEIREAUS	0,656	0,608	0,260
EUROBANK - PEIREAUS	0,712	0,604	0,237

(i) = 5/1/2010 - 1/12/2015, ***(ii)*** = 4/1/2016 - 1/12/2019, ***(iii)*** = 2/1/2020 - 24/8/2021.

Η μέση συσχέτιση δεν φαίνεται να μεταβάλλεται μεταξύ των περιόδων εκτός από τις περιπτώσεις Alpha Bank-Πειραιώς, Attica Bank-Πειραιώς, ΕΤΕ-Πειραιώς και Eurobank-Πειραιώς. Δηλαδή η συσχέτιση των αποδόσεων της Πειραιώς με τις άλλες τράπεζες μειώνεται από περίοδο σε περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οικονομική κρίση και η πανδημία του COVID-19 επηρέασαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τις ζωές των ανθρώπων και την καθημερινότητά τους, άλλαξαν τις συνήθειες τους και τον τρόπο ζωής τους. Επηρεάστηκε επίσης η παγκόσμια οικονομία αλλα και το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα, η Ελλάδα επηρεάστηκε και αυτή όπως και το τραπεζικό της σύστημα.

Παρατηρήσαμε το πως επηρεάστηκε το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα από το 2010 εως και το 2021, και το χωρίσαμε σε τρία χρονικά στάδια. Αρχικά η 1η χρονική περίοδος 2010-2015 όταν εμφανίστηκε η οικονομική κρίση, η δευτερη χρονική περίοδος 2016-2019 όταν αποφασίστηκαν τα capital-control και η 3η χρονική περίοδος 2020-2021 όταν εμφανίστηκε ο COVID-19.

Αρχικά είδαμε ότι η μεσή τιμη και των πέντε τραπεζών ήταν αρνητική για το διάστημα 2010-2021 και ότι για όλες τις τράπεζες υπήρχε στατιστικό κίνδυνος. Όσον αφορά την μεταβλητότητα τους όλες οι τράπεζες επηρεάστηκαν αρνητικά αλλά οι δύο τραπεζικοί όμιλοι που επηρεάστηκαν παραπάνω ήταν η Alpha Bank και η Eurobank. Όσον αφορά τα τρία χρονικά διαστήματα οι τράπεζες επηρεάστηκαν περισσότερο από την εμφάνιση της οικονομικής κρισης και την εμφάνιση των capital control. Ειδικότερα από την πρώτη χρονική περίδο επηρεάστηκαν περισσότερο η ΕΤΕ, η EUROBANK, η ALPHA BANK και η Τραπεζα Πειραιώς ενώ από την δεύτερη η ATTICA BANK.

Για το τέλος να αναφέρουμε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ όλων των τραπεζών και η μέση συσχέτιση δεν μεταβάλλεται με μόνη εξαίρεση την συσχέτιση της Τράπεζας Πειραιώς με όλες τις υπόλοιπες.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αντζουλάτος, Ά. (2011). Τραπεζική-Τάσεις (πριν) και Προοπτικές (μετά την κρίση). Στο Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα (σσ. 193-206). Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Γκίκας Χαρδούβελης , « Πέρα από τη λιτότητα» Συζήτηση για τις προοπτικές ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας, στην παρουσίαση του βιβλίου Beyond Austerity: Reforming the Greek Economy, MIT Press, 2017

ΕΤΕ – Δελτίο τύπου, Η ΕΤΕ συμφωνεί να εξαγοράσει πλειοψηφικό ποσοστό στη Finansbank, 3/4/2006, https://www.nbg.gr/greek/the-group/press-office/press-releases/Pages/828-H-ETHNIKI-TRAPEZA-TIS-ELLADOS-SYMFONEI-NA-EJAGORASEI-PLEIOPSIFIKO-POSOSTO-STI-FINANSBANK-KAI-ANALAMBANEI-NA-PROBEI-SE.aspx , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Ζανιάς Γ., Ομιλία στην Έκτακτη Γενική Συνέλευση, 29/04/2013, ΕΤΕ, https://www.nbg.gr/el/the-group/press-office/e-spot/views-news/speech-chairman-egm , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Κασιμάτη Κ., Τάσεις κινητικότητας εργασίας στην ελληνική βιομηχανία, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1981

Μανωλάκος Π, Δρέττα Α, Όψεις της κρίσης και το αύριο, AthensVoice, 2018, www.athensvoice.gr/politics/495661_opseis-tis-krisis-kai-ayrio , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Μανωλάκος Π, Παιδεία; Ακολούθησε την Εσθονία, Δημοκρατία, 2018, https://www.dimokratia.gr/ellada/350973/paideia-akoloythise-tin-esthonia/ , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Μελάς Κ. (2009). Εισαγωγή στην Τραπεζική Διοικητική Χρηματοοικονομική. Εξάντας.

Μουρμούρας Ι., Η Διπλή Κρίση Δημόσιου Χρέους-Τραπεζών Τόμος Α΄- Δοκίμια για την ανασυγκρότηση και την εμβάθυνση της ευρωζώνης, ΔΕΥΤΕΡΗ ΈΚΔΟΣΗ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015, ΑΘΗΝΑ

Ναυτεμπορική, Alpha Bank: Εγγυημένη η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, 01 Μαϊου 2013, https://m.naftemporiki.gr/story/647654/alpha-bank-egguimeni-i-auksisi-metoxikou-kefalaiou , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Ναυτεμπορική, Τράπεζα Πειραιώς: Στο 19,68% η ιδιωτική συμμετοχή στην ΑΜΚ, 28/06.2013, https://www.naftemporiki.gr/finance/story/669973/trapeza-peiraios-sto-1968-i-idiotiki-summetoxi-stin-amk , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Παπαδογιάννης Γ., Αποχωρεί από την Τουρκία η Εθνική Τράπεζα, Καθημερινή, 04.11.2015, https://www.kathimerini.gr/economy/local/837313/apochorei-apo-tin-toyrkia-i-ethniki-trapeza/ , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Σουλιώτης Κ, Παπαδονικολάκη Τ, Παπαγεωργίου Μ, Οικονόμου Μ (2018). Οι επιπτώσεις της κρίσης στην υγεία και το σύστημα υγείας: Σκέψεις και δεδομένα για την ελληνική περίπτωση. Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής; 35(1):9-16

Σπανού Κ. , ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ/ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, Οκτώβριος 2018

Τα Νέα, Εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση της Alpha Bank η αύξηση κεφαλαίου 1,2 δισ. Ευρώ, https://www.tanea.gr/2014/03/28/economy/egkrithike-apo-ti-geniki-syneleysi-tis-alpha-bank-i-ayksisi-kefalaioy-1-2-dis-eyrw/ , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Το Βήμα, Ολοκληρώνεται η ανακεφαλαιοποίηση για Εθνική, Alpha, Eurobank, Πειραιώς, 15/04/2013, https://www.tovima.gr/2013/04/15/finance/oloklirwnetai-i-anakefalaiopoiisi-gia-ethniki-alpha-eurobank-peiraiws/ , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Τουρκολιάς Α. Ομιλία στην Έκτακτη Γενική Συνέλευση, 29/04/2013, ΕΤΕ, https://www.nbg.gr/el/the-group/press-office/e-spot/views-news/speech-ceo-egm , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

ΤτΕ, Έκθεση Άσκησης Προσομοίωσης Ακραίων Καταστάσεων για τον Ελληνικό Τραπεζικό Τομέα, 06/03/2014 , https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=f4cc1665-0f0b-410c-87f6-34dd3f0db6e4 , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Sofokleousin, Αυξήθηκαν κατά 30 δισ. οι καταθέσεις μέσα στην πανδημία και μειώθηκαν τα δάνεια!, 27 Αυγούστου 2021, https://www.sofokleousin.gr/ayksithikan-kata-30-dis-oi-katatheseis-mesa-stin-pandimia-kai-mei , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Eurobank, (2021), Επιχειρησιακός Σχεδιασμός 2021-2022 & Οικονομικά Στοιχεία Έτους 2020, https://www.capital.gr/Content/RelatedFiles/d1/d1f43dc8c82347779f85a440a4f509c1.pdf , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Alpha Bank, (2021), Δελτίο Τύπου Αποτελέσματα Έτους 2020, https://www.alpha.gr/-/media/alphagr/files/group/apotelesmata/2020-fy/20210323_deltio_typou.pdf , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

Τράπεζα Πειραιώς, (2021), Αποτελέσματα 2020 & Στρατηγικός Σχεδιασμός, https://www.piraeusholdings.gr/~/media/Com/2021/Files/investorrelations/finacial-results-12m2020/2020_Results_Strategy_Update_PressRelease_GR_fhome.pdf , ημερομηνία προσπέλασης:20/12/2021

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Alogoskoufis G., Greece's Sovereign Debt Crisis:Retrospect and Prospect, Greece Paper No.54, Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe, JANUARY 2012

Bartley, M., 1997. Health and the life course: why safety nets matter. BM.1. 314 (7088), pp:1194-1218

Bethune, A., 1997. Unemployment and mortality in: Drever F & Whitehead M. ed. Health inequalities. London: H.M. Stationery Office,

Eurobank, Ανακεφαλαιοποίηση, 08 Απριλίου 2013, https://www.eurobank.gr/el/omilos/grafeio-tupou/1798-news-page , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

European Commission (2014). The Economic Adjustment Programme for Greece, Portugal, Ireland, Cyprus.
European Commission (2015), Third Memorandum of Understanding, Brussels

Federal Reserve History, Stock Market Crash of 1929, https://www.federalreservehistory.org/essays/stock-market-crash-of-1929 , ημερομηνία προσπέλασης:19/12/2021

Galenianos M, The Greek Crisis: Origins and Implications, Research Paper No 16, ELIAMEP, 2015

Heath A., Social Mobility, Fontana, London 1981

Ifanti AA, Argyriou AA, Kalofonou FA, Kalofonos HP (2013). Financial crisis and austerity measures in Greece: Their impact on health promotion policies and public health care. Health Policy; 113(1-2):8-12.

JAMES E. MCCLURE & DAVID CHANDLER THOMAS, Explaining the timing of tulipmania's boom and bust: historical context, sequestered capital and market signals, Financial History Review 24.2 (2017), pp. 121–141

José G. Vargas-Hernández, Patricia Calderón Campos, Critical Analysis of the Evolving Process of Neoliberal Global Capitalism στο Handbook of Research on Emerging Business Models and the New World Economic Order, Hershey, PA, 2021

Leschke, J, Theodoropoulou, S. & Watt, A. (2012). How do economic governance reforms and austerity measures affect inclusive growth as formulated in the Europe 2020 Strategy? στο Lehndorff, S. (ed) A triumph of failed ideas: European models of capitalism in the crisis, Brussels: European Trade Union Institute. pp. 243-281.

Manolakos P. , The Greek crisis babushka: A crisis, within a crisis, within a crisis, EUROPEAN ACADEMIC RESEARCH, Vol. VI, Issue 7/ October 2018

Maria Markantonatou, Diagnosis, Treatment, and Effects of the Crisis in Greece: A "Special Case" or a "Test Case"?MPIfG Discussion Paper 13/3, Max Planck Institute for the Study of Societies, Cologne, February 2013

P. Kosmetatos, The 1772-73 British Credit Crisis (Cham 2018) 23-24

Pozzer, A., Dominici, F., Haines, A., Witt, C., Münzel, T., Lelieveld, J., 2020. Regional and global contributions of air pollution to risk of death from COVID-19.

Stuckler, D., Basu, S., Suhrcke, M., Coutts, A. & McKee, M., (2009). The public health effect of economic crises and alternative policy responses in Europe: an empirical analysis. 374(9686), pp. 315-323.

WHO (2020), Timeline - COVID-19 , https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19 (ημερομηνία προσπέλασης 7/1/2022)

Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., Zhao, X., Huang, B., Shi, W., Lu, R., Niu, P., Zhan, F., Ma, X., Wang, D., Xu, W., Wu, G., Gao, G. F., Tan, W., & China Novel Coronavirus Investigating and Research Team. (2020). A Novel Coronavirus from 98 Patients with Pneumonia in China, 2019. The New England Journal of Medicine, 382(8), 727–733.

Demirgüç-Kunt, Asli and Morales, Alvaro and Ruiz Ortega, Claudia, (2020). Banking Sector Performance During the COVID-19 Crisis. World Bank Policy Research Working Paper 9363.

Earnst & Yang, Global Banking Outlook 2021, Can banks turn today's disruption into tomorrow's transformation?, https://eyfinancialservicesthoughtgallery.ie/2021-global-banking-outlook/

Rigby E., 2021. The COVID-19 Economy, Unemployment Insurance, and Population Health JAMA New Open

Belaid F., Ben Amar, Goutte S. and Guesmi K., 2021. Emerging and advanced economies markets behavior during the COVID-19 crisis era. International Journal of Finance & Economics

Vinod, P. and Sharma, D., 2021, COVID-19 Impact on the Sharing Economy Post-Pandemic, Australasian Accounting, Business and Finance Journal

Goodell J., 2020. COVID-19 and finance: Agendas for future research. Finance Research Letters

Liu, D., Sun, W. and Zhang, X., 2020. Is the Chinese Economy Well Positioned to Fight the COVID-19 Pandemic the Financial Cycle Perspective. Emerging Markets Finance and Trade

Carlsson-Szlezak, P., Reeves, M. and Swartz, P., 2020, What Coronavirus Could Mean for the Global Economy, Harvard Business Review

Acikgoz, Ö. and Gunay, A., 2020. The early impact of the Covid-19 pandemic on the global and Turkish economy. TURKISH JOURNAL OF MEDICAL SCIENCES

Demmou, L. Franco, G., Calligaris, C. and Dlugosch, D. 2021, Liquidity shortfalls during the COVID-19 outbreak: Assessment and policy responses, OECD Economics Department Working Papers, No. 1647

Khurshid, A. and Khan, K., 2020. How COVID-19 shock will drive the economy and climate? A data-driven approach to model and forecast. Environmental Science and Pollution Research

Kizys, R., Tzouvanas, P. and Donadelli, M., 2021. From COVID-19 herd immunity to investor herding in international stock markets: The role of government and regulatory restrictions. International Review of Financial Analysis

Aidukaite, J., Saxonberg, S., Szelewa, D. and Szikra, D., 2021. Social policy in the face of a global pandemic: Policy responses to the COVID-19 crisis in Central and Eastern Europe. Social Policy & Administration,2021

Van Der Wielen, W. and Barrios, S., 2020. Economic sentiment during the COVID pandemic: Evidence from search behaviour in the EU. Journal of Economics and Business

Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, C., Agha, M. and Agha, R., 2020. The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. International Journal of Surgery

Baig, A., Butt, H., Haroon, O. and Rizvi, S., 2021. Deaths, panic, lockdowns and US equity markets: The case of COVID-19 pandemic. Finance Research Letters

Ba, S. and Bai, H., 2020. Covid-19 pandemic as an accelerator of economic transition and financial innovation in China. Journal of Chinese Economic and Business Studies

Juergensen, J., Guimón, J. and Narula, R., (2020). European SMEs amidst the COVID-19 crisis: assessing impact and policy responses. Journal of Industrial and Business Economics

Engle, R. (2002), Dynamic conditional correlation:A simple class of multivariate generalized autoregressive conditional heteroskedasticity models. Journal of Business & Economic Statistics, 20(3),339–350.